

ÇEK KANUNU ÇERÇEVESİNDE BANKANIN HESAP AÇTIRMAK İSTEYEN KİŞİYE İLİŞKİN ARAŞTIRMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER

*Evaluations Concerning Banks' Duty of Screening Pursuant to
Cheque Law on Persons Applying for a Cheque Account*

Semih Sırrı ÖZDEMİR*

ÖZ

5941 sayılı Çek Kanunu'nun öne çıkan amaçlarından birisi, çek kavramına güven duyulmasının sağlanmasıdır. Bu kapsamda, çeki karşılıksızdır işlemi yapılması durumunda uygulanan, çek düzenlenmesi ve çek hesabı açılmasını da içeren, çok basamaklı bir yaptırımlar sistemi uygulamaya konulmuştur. Bankaların müşterilerinin ekonomik ve sosyal durumlarını inceleme ve haklarında ayrıntılı bir tetkik gerçekleştirme yükümlülüğü, bu sistemin diğer sonuçları arasında gösterilebilir. Bununla birlikte, Çek Kanunu madde 2/1'de ve Kanun Gerekçesi'nde yer verilen kavramlar, anılan yükümlülüğe ilişkin belirsiz ve tartışmalı bir bakış açısı sunmaktadır. Bu durumla bağlantılı olarak, yargının bankaların araştırma yükümlülüğüne dair kararlarına, bankaların basiretli bir tacir olarak davranmakla yükümlü olması ve yargı tarafından bir güven kurumu olarak kabul edilmesi gerekçesiyle, katı bir bakış açısı hâkim olmaktadır. Bu yaklaşım nedeniyle, bazı yargı kararlarında bankalar, araştırmaya ilişkin faaliyetlerini çek hesabının açık olduğu süre boyunca sürdürmemeleri nedeniyle dahi sorumlu tutulmaktadır. Bu kapsamda, çalışmanın amacı, belirtilen araştırma yükümlülüğünün geniş kapsamının ve ilgili yargı kararlarının incelenmesi ve anılan hükümlere yönelik bir değişiklik önerisinin değerlendirilmesidir.

Anahtar Kelimeler: Çek Hesap Sahibi, Bankanın Araştırma Yükümlülüğü, Çek Hesap Sahibinin Ekonomik ve Sosyal Durumu

---

Makalenin Geliş Tarihi: 16.07.2021, **Makalenin Kabul Tarihi:** 01.09.2021.

* Dr. Öğretim Üyesi, Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı, e-posta: semihozdemir@hacettepe.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0467-1517.

ABSTRACT

One of the most prominent aims of Cheque Law numbered 5941 is to provide confidence to the term, “cheque”. In this regard, a system of multiple-stage sanctions including prohibition of issuing cheques and opening a cheque account, applicable in the case of dishonoured cheques has been brought into force. The duty of banks to screen the economic and social conditions of the applicants and conduct a due diligence process for opening a bank account is another output of this system. Nevertheless, the terms used in Cheque Law Article 2/1 and concerning Preamble are presenting an unclear and controversial view regarding this duty. In conjunction with this condition, a strict view predominates to the judicial review process of banks’ screening duty, on the grounds of banks’ duty of acting prudently and the legal precedence defining banks as an institution of trust. Due to this approach, in some cases, banks are held liable even for not conducting this screening process throughout the period, the cheque account is active. In this regard, the aim of this study is to examine the broad scope of this duty of review, concerning judicial decisions and evaluate a change proposal for aforementioned provisions.

Keywords: Cheque Account Holder, Banks’ Duty of Screening, Economic and Social Condition of Cheque Account Holder

GİRİŞ

5941 sayılı Çek Kanunu, çeke duyulan güvenin sağlanması ve karşılıksız çek sayısının azaltılması amacını taşımaktadır. Çek hesabı açılması için başvuruda bulunan kişiler hakkında, bankanın yürütmekle yükümlü kılındığı ekonomik ve sosyal durum araştırması da (m. 2/1), bu kapsamda alınan önlemler arasındadır. Düzenlemenin gayesi, çek hesabının ancak belirli koşulları sağlayan kişiler için açılabilmesi ve bu sayede de, karşılıksızdır işlemi yapılan çek sayısının azalmasıdır. Belirtilen sistemin, ödeme gücü şüpheli görülen kişilere çek düzenleme imkânı verilmesini baştan engellemeyi tercih ettiği anlaşılmaktadır.

Bununla birlikte Kanun’da, ekonomik durum ve sosyal durum araştırmasının kapsamına, bankanın bu yükümlülüğünün sınırlarına ve araştırma neticesinde ulaşılan sonuç ile bankanın çek hesabı açma kararı arasındaki ilişkiye dair genel bir belirsizlik hâkimdir. Yükümlülüğün Kanun’da ancak çok genel ve soyut ifadelerle düzenlenmiş olması ve Kanun Gereğesi’nde yer verilen açıklamaların da, bu konuda kesin bir yoruma

ulaşılabilmesini mümkün kılmaması, anılan durumun gerekçeleri arasındadır. Konuya ilişkin yargı kararlarında ise genellikle, bankanın basiretli davranmakla yükümlü olması ve güven kurumu niteliği taşıması gerekçelerine dayalı olarak, araştırma yükümlülüğünün olabildiğince geniş ve katı şekilde uygulandığı tespit edilebilmektedir. Bu yaklaşım bankaların, yanılma kabiliyeti taşıyan belgelerdeki sahtelikleri tespit edememeleri veya çek hesabının açılmasından uzun bir süre sonra, çek hesap sahibinin üzerinde yeterli malvarlığı bulunmaması gibi hallerden sorumlu tutulabilmelerine neden olmaktadır.

Çalışmanın amacı, Çek Kanunu m. 2/1 çerçevesinde bankaların araştırma yükümlülüklerinin kapsam ve sınırlarının değerlendirilmesi ile bu konuda değişiklik önerilerinin sunulmasıdır. İlk kısımda, çeki güven duyulmasının sağlanması için Kanun'da yer verilen önlemler ile Türk hukukunda bankanın araştırma yükümlülüğünün tarihsel gelişimi ve 5941 sayılı Kanun'daki ilgili hükümler incelenmiştir. İkinci kısımda, bankanın başvuruda bulunan kişiye ve bu kişi tarafından sunulan belgelere ilişkin araştırma yükümlülüğüne dair yargı kararlarında benimsenen ilkeler tetkik edilmiş; anılan yükümlülüğün ihlali gerekçesine dayalı olarak, çek hamili tarafından tazmin başvurusunda bulunulabilmesi için aranan şartlara yer verilmiştir. Üçüncü kısımda ise, bankanın araştırma yükümlülüğünün kapsamı ile yerindeliği açısından incelemeler yürütülmüş ve anılan sorunların önüne geçilebilmesi amacıyla, değişiklik önerisi sunulmuştur.

I. BANKANIN ARAŞTIRMA YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN KAPSAMI

A. 5941 Sayılı Çek Kanunu'nda Çeki Güvenin Sağlanması Amacıyla Yararlanılan Önlemler

Türk Ticaret Kanunu hükümleri çerçevesinde çek, kambiyo senedi vasfını taşıyan bir kıymetli evraktır (m. 645, 670). 5941 sayılı Çek Kanunu'nun amaçları arasında, toplum menfaatlerinin temini için çekin güvenli bir ödeme aracı niteliği taşımasının sağlanması bulunmaktadır¹.

¹ “...Tasarıyla, çekin güvenli bir ödeme aracı olarak itibar kazanmasının sağlanması amaçlanmıştır....çeki yüklenen ekonomik güveni ve keşidecinin ekonomik yapısına erişimi sağlayacak düzenleyici bir alt yapının oluşması şarttır.”, (5941 sayılı Çek Kanunu, Adalet Komisyonu Raporu, 07.12.2009, E. 1/710, K. 27); “Tasarı 5237 sayılı Kanuna uyum sağlamak yanında, çekin, uygulayıcıdan gelen isteklere uygun olarak, güvenilir bir ödeme aracı olmasını amaçlamaktadır. Bunda, yukarıda belirtildiği gibi piyasaların ve kamunun menfaati vardır. Bu toplumsal bir menfaattir. Ayrıca çeki teorideki yerine oturtmak vazgeçilemez bir amaçtır.”, (5941 sayılı Çek Kanunu, Genel Gereke).

Karşılıksız çeke ilişkin uygulamada karşılaşılan sorunların, bu güveni azaltan nedenlerden olduğu açıktır². Bu konudaki veriler incelendiğinde, gerek 3167 sayılı mülga Kanun'da bankanın araştırma yükümlülüğüne yer verildiği, gerekse de 5941 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği yıllar itibariyle, senelik toplam karşılıksız çek sayısının genel bir yükseliş eğiliminde bulunduğu tespit edilebilmektedir³.

5941 sayılı Çek Kanunu ve Kanun'da günümüze kadar yapılan değişiklikler açısından, çeke duyulan güvenin artırılması hedefinin gerçekleştirilmesi için üç ayrı önlem basamağından yararlanıldığı savunulabilir. Bunlardan ilki, çek hesabı açılmasına ilişkin sıkı kurallar getirilmesidir. Bankaların çek hesabı açmak isteyen kişilere ilişkin kapsamlı araştırma yükümlülüğü bunun en belirgin araçlarından biridir. Hakkında çek hesabı açılması yasağı bulunan gerçek kişilerin yönetiminde bulunduğu tüzel kişiliklere çek defteri verilmemesi⁴ ve tüzel kişi adına çek düzenleyen kişinin ad ve soyad bilgilerinin çek üzerinde yazılmasının gerekli kılınması⁵, anılan sınırlamanın arkadan dolaşılmasını engellenmeyi amaçlayan düzenlemeler arasındadır.

² “Dördüncü sebep, karşılıksız çek ile mücadelenin ağır hapis cezaları ile önlenemediğinin anlaşılması nedeniyle, suçu önleyici önlemlere yönelmesi gereğidir.”, (Çek Kanunu, Genel Gereğe). Karşılıksız çek kavramı hakkında bkz. İnan, N. (1981). Özel Hukukta Karşılıksız Çek Kavramı, *Batider*, 11(2),104 vd. Karşılıksız çeke ilişkin Türk hukukundaki düzenlemelerin tarihi gelişimi hakkında bkz. Çamoğlu, E. (2018). Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin Karşılıksız Çekden Doğan Cezai Sorumluluğu, Prof.Dr. Hüseyin Hatemi'ye 80. Yıl Armağanı, İstanbul: On İki Levha Yayınevi, 1-4; Yördem, Y. (2018). 6728 Sayılı Kanunla Çek Kanununda Yapılan Değişiklikler ve Karşılıksız Çek Sorunsalı, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, (33), 352-354. Karşılıksız çeke dair hükümlerin değerlendirilmesi hakkında bkz. Bahtiyar, M. (2009). Çek Kanunu Tasarısı'nın Genel Olarak Değerlendirilmesi, *Batider*, 25(4), 230 vd.; Kendigelen, A. (2021). Çek Hukuku, İstanbul: On İki Levha Yayınevi, 420-428; Kendigelen, A. ve Kırca, İ. (2020). Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul: On İki Levha Yayınevi, 333-334.

³ 2000 yılında tespit edilen karşılıksız çek sayısı 798.438 iken; bu sayı, 3167 sayılı mülga Kanun'da bankanın araştırma yükümlülüğüne dair değişikliğin yapıldığı 2003 yılında 831.302'e erişmiş ve 5941 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesi öncesinde (2008 yılında) ise 1.537.194'e ulaşarak, iki katına çıkmıştır, (Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nca Bankalara Duyurulan Karşılıksız Çek Adedi, TCMB, <https://www.riskmerkezi.org/tr/istatistikler/23>, (erişim tarihi: 06.06.2021). 3167 sayılı Kanun'da yer verilen düzenleme hakkında bu çalışmada bkz. I, B, 1.

⁴ “Hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı bulunan gerçek kişinin, yönetim organında görev yaptığı veya ticaret siciline tescil edilen yetkilisi olduğu tüzel kişiye çek defteri verilmez”, (Çek Kanunu, m. 2/4).

⁵ “Tüzel kişi adına çek düzenleyen kişinin adı ve soyadı, düzenlenen çek üzerine açıkça yazılır.”, (Çek Kanunu, m. 2/8).

İkinci basamak, ödeme sürecine dair güvencelerin sağlanması ve çek hesap sahibine ilişkin belirli bilgilerin çek hamiline sorgulanmasına imkân tanınmasıdır. 6278 sayılı Kanun ile getirilen karekodlu çek uygulaması çerçevesinde, çek lehtarının bu çeki ilgili sisteme kaydedeceği belirtilmektedir⁶. Bu sayede hamilin, çek hesap sahibinin geçmişte düzenlemiş olduğu çeklere ilişkin ibraz edilen çek ve karşılıksız işlemi gören çek sayısı gibi bilgilere erişebilmesi ve en azından, hesap sahibinin geçmişteki ödeme alışkanlıkları üzerinden geleceğe yönelik bir öngörü sahibi olabilmesi imkânı sunulmaktadır. Çek karşılığının hesapta bulunmasına rağmen ödemenin gerçekleştirilmemesi ya da yasal karşılığın⁷ ödenmemesi durumunda, bankaların günlük gecikme cezası ödeyeceklerinin belirtilmesi de, bunun bankalar üzerindeki caydırıcılığı nedeniyle, çekin ödeme sürecine dair itimadın sağlanması amacını taşımaktadır. Karşılıksızdır işlemi yapılmaması ile hesapta bulunan ya da kanunen ödenmekle yükümlü bulunan tutarın hamile ödenmemesi durumlarında, şikâyete tabi olarak, ilgili banka görevlisi için öngörülen ceza hukuku kaynaklı yaptırımlar da bu kapsamda değerlendirilebilir⁸.

Üçüncü basamak ise, çek hesap sahibi tarafından düzenlenen çeklerden birisinin karşılıksızdır işlemine sebep olması durumunda uygulanan yaptırımlardır. Durumun tespiti halinde, adli para cezası ile çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı uygulanacaktır. Çek hesap sahibinin elindeki çekleri

⁶ “31/12/2016 tarihinden sonra bankalarca çek hesabı sahiplerine 780 inci maddeye bu Kanunla eklenen hüküm gereğince bulunması gereken karekod ve seri numarası unsurlarını içermeyen çek yaprağı verilemez.”, (6278 sayılı Kanun, m. 72). Karekodlu çek hakkında bkz. Öztan, F. (2018). Kıymetli Evrak Hukuku. Ankara: Turhan Kitabevi, 232-233; Ülgen, H. ve Helvacı, M. ve Kaya, A. ve Nomer Ertan, F. (2021). Kıymetli Evrak Hukuku. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 295-297; Pulaşlı, H. (2020). Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları. Ankara: Adalet Yayınevi, 308-310; Bozkurt Yaşar, S. (2020). Karekodlu Çek, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 15(195-196), 1573-1635.

⁷ Bankanın yasal olarak ödemekle yükümlü olduğu tutar hakkında bkz. Helvacı, M. ve Aksu, R. (2017). Çek Baskı Tarihinin Muhatap Bankanın Sorumluluğuna Etkisi, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi – Hukuk Araştırmaları Dergisi, 23(2), 227-231; Narbay, Ş. (2009). 3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanunun 10’uncu Maddesi Hükmü Uyarınca Muhatap Bankanın Sorumlu Olduğu Miktar Hakkında Bir İnceleme, Terazi Hukuk Dergisi, (29), 15 vd.; Hacıömeroğlu, O. A. ve Topçu, Y. (2019). Çek Defterinin Teslimi ile Kurulan Gayrinakdi Kredi Sözleşmesinin Hukuki Niteliği, TFM, 5(2), 194-195.

⁸ “Kısmen veya tamamen karşılığı bulunmayan çekle ilgili olarak, talebe rağmen, karşılıksızdır işlemi yapmayan banka görevlisi, şikâyet üzerine bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Karşılığı tahsil edilmek üzere bankaya ibraz edilen çekin karşılığının hesapta mevcut olmasına rağmen, hamile ödemede bulunmayan ya da bankanın kanunen ödemekle yükümlü olduğu miktarı hamile ödemeyen banka görevlisi, şikâyet üzerine bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”, (Çek Kanunu, m. 7/4, 5).

bankaya iade etme ve henüz karşılığı tahsil edilmemiş çek bilgilerini bankaya iletme yükümlülüğü de, bu kapsamda sayılabilir⁹. Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı, bunların uygulandığı tüzel kişiliğin yönetim organında yer alan ve ticaret siciline tescil edilen diğer yetkililer açısından da geçerli olacaktır¹⁰. Ayrıca, hakkında belirtilen kararlar alınan gerçek kişi, yasaklılığı süresince sermaye şirketlerinin yönetim organlarında görev alamayacaktır¹¹. Kanun'daki yaptırımların öne çıkan amacı, ödeme durumu şüpheli hale gelen kişinin, yasaklılığı süresince tüzel kişilikleri bir araç olarak kullanarak, dolaşıma yeni çekler dâhil etmesinin ve daha fazla hamilin ve müracaat borçlusunun zararına sebep olmasının önüne geçilmesidir. Ayrıca, Kanun'da çek bedelinin ve işlemiş faizin ödenmesinin etkin pişmanlık için yeterli görülmesi ve bu durumda, çek hesabı ile çek düzenleme yasaklarının kaldırılacağı belirtilmesi¹², Kanun'da öngörülen yaptırımların da ödemenin teşvikini amaçladığına işaret etmektedir¹³.

⁹ “Hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilmiş olan kişi, elindeki bütün çek yapraklarını ait olduğu bankalara iade etmekle yükümlüdür. Bu kişi adına yeni bir çek hesabı açamaz. (7) Hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilmiş olan kişi, kararın kendisine tebliğ edildiği tarihten itibaren on gün içinde, düzenlemiş bulunduğu ve henüz karşılığı tahsil edilmemiş olan çekleri, düzenleme tarihlerini, miktarlarını ve varsa lehtarlarını da göstermek suretiyle, muhatap bankaya liste hâlinde vermekle yükümlüdür.”, (Çek Kanunu, m. 5/6, 7). Bununla birlikte Kanun'da, bu yükümlülüğe aykırılığın yaptırımı belirlenmemiştir, (Çağlar, H. (2009). 5941 Sayılı Çek Kanunu Hükümlerine Göre Ticaret Şirketi Yöneticilerinin, Temsilcilerinin ve İmza Yetkililerinin Çek Hesabı Açma ve Çek Düzenleme Yasağı, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 13(1-2), 14).

¹⁰ “Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı, çek hesabı sahibi gerçek veya tüzel kişi, bu tüzel kişi adına çek keşide edenler ve karşılıksız çekin bir sermaye şirketi adına düzenlenmesi durumunda ayrıca yönetim organı ile ticaret siciline tescil edilen şirket yetkilileri hakkında uygulanır.”, (Çek Kanunu, m. 5/1). Tüzel kişileri temsilen çek düzenlenmesi hakkında bkz. Topçuoğlu, M. (2010). Yeni Çek Kanunu'na Göre Tüzel Kişileri Temsilen Çek Düzenlenmesi ve Sonuçları, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 14(2), 141 vd.

¹¹ “Birinci fıkra uyarınca hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilenler, yasaklılıkları süresince sermaye şirketlerinin yönetim organlarında görev alamazlar. Ancak, hakkında yasaklama kararı verilenlerin mevcut organ üyelikleri görev sürelerinin sonuna kadar devam eder.”, (Çek Kanunu, m. 5/2).

¹² “Karşılıksız kalan çek bedelinin, çekin üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanunî ibraz tarihinden itibaren işleyecek 3095 sayılı Kanuna göre ticarî işlerde temerrüt faiz oranı üzerinden hesaplanacak faizi ile birlikte tamamen ödeyen kişi hakkında, a) Yargılama aşamasında mahkeme tarafından davanın düşmesine, b) Mahkûmiyet hükmünün kesinleşmesinden sonra mahkeme tarafından hükmün bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılmasına, karar verilir”, (Çek Kanunu, m. 6/1).

¹³ Para cezasının teorik temelleri ve gerekçelerine dair değerlendirmeler hakkında bkz. Ruback, R. B. ve Bergstrom, M. H. (2006). Economic Sanctions in Criminal Justice –

Karşılıksız çeke yönelik önleyiciliğin sağlanmasında, ceza hukuku ilkelerinden de yararlanması yaklaşımı, Türk çek hukuku uygulamasında kendisine uzun bir süre yer bulabilmiştir¹⁴. 5941 sayılı Çek Kanunu'nun kabul edilmesiyle birlikte de bu yönelim devam ettirilmiş¹⁵, 2012 yılında 6273 sayılı Kanun ile Çek Kanunu'nda yapılan değişiklik neticesinde eylem suç olmaktan çıkarılmış¹⁶ ve idari para cezasına tabi kılınmıştır¹⁷. 2016 yılında kabul edilen 6728 sayılı Kanun ise adli para cezası uygulanması ilkesini yeniden getirerek¹⁸, ceza hukuku kaynaklı yaptırım sistemine geri dönülmesine neden olmuştur¹⁹.

Karşılıksız çek nedeniyle ceza hukuku kaynaklı yaptırımların uygulanması, öğretide eleştiri ile karşılanmıştır²⁰. Bunun bir suç olarak

---

Purposes, Effects and Implications, Criminal Justice and Behavior, 33(2), 242-273; Çolak, H. ve Altun, U. (2007). Bir Yaptırım Türü Olarak Para Cezalarının Teori ve Uygulamadaki Analizi, TBB Dergisi, (69), 241-161.

¹⁴ Bu konuda kronolojik bir değerlendirme için bkz. Ersoy, A. N. (2019), 5941 Sayılı Çek Kanunu'nda Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Çeklerde "Karşılıksızdır" İşlemine Sebebiyet Verilmesinin Cezai ve İdari Yaptırımları, YBHD, 4(1), 261.

¹⁵ "Üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanunî ibraz süresi içinde ibrazında, çekle ilgili olarak karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet veren kişi hakkında, hamilin şikâyeti üzerine, her bir çekle ilgili olarak, binbeşyüz güne kadar adli para cezasına hükümlenir. Ancak, hükmedilecek adli para cezası, çek bedelinin karşılıksız kalan miktarından az olamaz.", (Değişiklik öncesinde, 5941 sayılı Kanun m. 5/1).

¹⁶ Albayrak, H. ve Bozdağ, A. (2018). Karşılıksızdır İşlemi Yapılmasına Sebebiyet Verme Suçunun İra Ceza Mahkemesinde Yapılacak Olan Yargılaması Hakkında Bir İnceleme, TAAD, (33), 244. Düzenlemenin gerekçeleri arasında, adli para cezasının uygulamada hapis cezası olarak infazının önüne geçilmesi de yer almaktadır, (Albayrak ve Bozdağ, 2018:246-247).

¹⁷ "5941 sayılı Kanunun 7 nci maddesinin dokuzuncu fıkrasında yer alan "bir yıla kadar hapis" ibaresi "Cumhuriyet savcısı tarafından üçyüz Türk Lirasından üçbin Türk Lirasına kadar idarî para" şeklinde değiştirilmiştir.", (6273 sayılı Çek Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, RG. 31.01.2012, S. 28193 -Mükerrer).

¹⁸ "Üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanunî ibraz süresi içinde ibrazında, çekle ilgili olarak "karşılıksızdır" işlemi yapılmasına sebebiyet veren kişi hakkında, hamilin şikâyeti üzerine, her bir çekle ilgili olarak, binbeşyüz güne kadar adli para cezasına hükümlenir.", 6728 sayılı Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, (RG. 15.07.2016, S. 29796), m. 63/1.

¹⁹ Bozer, A. ve Göle, C. (2018). Kıymetli Evrak Hukuku. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 450.

²⁰ Bu konuda örnek olarak bkz. Domaniç, H. (2003). Karşılıksız Çeke Hapis Cezası Anayasaya Aykırıdır, Legal Hukuk Dergisi, (11), 2737 vd.; Yıldız, Ş. (2010). 5941 Sayılı (Yeni) Çek Kanunu'nun Çek Hukukuna Etkileri, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (18), 72. Aksi yönde ve bu düzenlemenin Anayasa'ya aykırılık taşımadığı yönündeki görüşlere örnek olarak bkz. Dirikkan, H. (2002). Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek

düzenlenmesinin ölçülülük ilkesi açısından taşıyacağı aykırılık, uygulamada kast unsurunun aranmasının genellikle ihmal edilmesi ve bu uygulamaya bağlı kötüye kullanımların artması ihtimali, bu eleştirinin gerekçeleri arasında sayılmaktadır²¹. Özel hukuk ilişkilerine, ceza hukuku kaynaklı yaptırımların uygulanmasına bir örnek olarak değerlendirilebilecek anılan tercih, karşılaştırmalı hukukta da kendisine yer bulan bu yöndeki eğilimin, Türk hukukundaki bir yansıması olarak değerlendirilebilir²².

Sonuç olarak, 5941 sayılı Çek Kanunu'nda, birlikte uygulanan üç önlem basamağından yararlanıldığı anlaşılmaktadır. Bunları özetlemek gerekirse, çek hesabı düzenleyecek kişinin, bu güveni ortadan kaldırabilecek eylemlerde bulunup bulunmayacağına öngörülmesi için talep edilen bilgiler ve bankalar üzerine yüklenen araştırma yükümlülüğü, ilk basamağı oluşturmaktadır. Çek hamilinin, çek hesap sahibinin geçmiş ödeme yeterliliğine dair verilere erişebilmesine olanak tanıyan düzenleme ikinci basamakta yer almaktadır. Alınan bu önlemlere rağmen, çekin karşılıksız çıkması durumunda, çek hesap sahibine uygulanan yaptırımlar ve dolaylı olarak tekrar çek düzenleme imkânı elde etmesini engelleme amacını taşıyan hükümler ise, son basamağı oluşturmaktadır. Belirtilen yönleriyle Çek Kanunu'nun, çeke güvenin tesisi için, çok basamaklı ve bunun sağlanması amacıyla gerektiğinde, çek hesap sahibi dışındaki kişileri de yaptırıma tabi tutabilen bir sistemi benimsediği anlaşılmaktadır.

B. Çeke Güvenin Sağlanmasında Bir Yöntem Olarak Bankanın Çek Hesap Sahibini Araştırma Yükümlülüğü

1. Tarihi Gelişimi

Bankaların çek hesap sahibine ilişkin araştırma yükümlülüğüne, 5941 sayılı Kanun'da, mülga 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun'dan²³ çok da farklılaşmayan bir şekilde yer verilmektedir. 3167 sayılı Kanun m. 2'de bu yükümlülük "*bu*

Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun ile İcra ve İflas Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı Eleştirisi, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 4(1), 2-7.

²¹ Başbüyük, İ. (2012). Karşılıksız Çekte Hapis Cezasının Kaldırılması Üzerine Bir Değerlendirme, Ankara Barosu Dergisi, (2), 309-315.

²² Karşılaştırmalı hukuktaki bazı örnekler için bkz. Mann, K. (1992). Punitive Civil Sanctions: The Middleground Between Criminal and Civil Law, The Yale Law Journal, (101), 1844.

²³ 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun, (RG. 03.04.1985, S. 18714).

kişinin ekonomik ve sosyal durumu gibi hususların belirlenmesinde gerekli basiret ve özeni gösterirler.” ifadesiyle somutlaştırılmıştır. 5941 sayılı Kanun m. 2/1’de ise, sınırlı düzeydeki bir değişiklik, *“ilgili kişinin ekonomik ve sosyal durumunun belirlenmesinde gerekli basiret ve özeni gösterirler.”* ifadesine yer verilmiştir.

3167 sayılı Kanun’un 1985 yılında yasalaşan ilk metninde, *“Genel Mesuliyet”* başlığı altında, bankaların çek hesabının açılması, buna bağlı çek defterinin verilmesi ve anılan Kanun’dan doğan yükümlülüklerin yerine getirilmesinde, işlemlerin gerektirdiği basiret ve özeni göstermesi gerektiği belirtilmektedir²⁴. Bu yönüyle, 3167 sayılı Kanun’un yasalaşan metninde, bankaların hesap sahiplerine ilişkin araştırma yükümlülüğünün açık olarak düzenlenmediği tespit edilebilmektedir. Anılan yükümlülük Türk hukukuna, 2003 yılında kabul edilen 4814 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun ile dâhil edilmiştir²⁵. Bu sayede, 3167 sayılı Kanun’da yer verilen bankanın basiretli ve özenli davranma yükümünün kapsamının somutlaştırılması sağlanmıştır²⁶.

4814 sayılı Kanun’un Gerekeşi’nde hesap sahibine ilişkin bilgilerin kayıtlı tutulmasının, gereken hallerde bu kişinin savunmasının alınması açısından taşıdığı öneme vurgu yapılmakla birlikte²⁷, araştırma

²⁴ *“Bankalar, çekle işleyecek hesap açarken çek karnesi verirken ve bu Kanunla kendilerine verilen görev ve mükellefiyetleri yerine getirirken bu işlemlerin gerektirdiği basiret ve itinaı göstermeye mecburdurlar.”*, 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun, m. 2, (RG. 03.04.1985, S. 18714). Tacir olan bankaların basiretli işadami olarak davranmalarının zaten Türk Ticaret Kanunu’ndan kaynaklandığı; Çek Kanunu’nda buna ayrıca yer verilmesinin, bir tekrar niteliğinde olduğu eleştirisi için bkz. Öztan, F. (1997). Kıymetli Evrak Hukuku. Ankara: Turhan Yayınevi, 1027; Dirikkan, 2002: 11; Özdamar, M. (2002). Çek Kanununda Yapılan Değişiklik Üzerine Bir Değerlendirme, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 6(2), 9 (sayfa numaralandırması Dergipark kayıtlarına göre belirlenmiştir).

²⁵ *“Bankalar, çek hesabı açmak maksadıyla bu Kanunla kendilerine verilen görev ve yükümlülükleri yerine getirirken, çek hesabı açtırmak isteyen yasaklılık ve engel durumu bulunup bulunmadığını Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası’na 9 uncu maddeye göre bankalara yapılan duyurular çerçevesinde her birinin kendi nezdinde oluşturduğu kayıtlardan araştırırlar; ayrıca bu kişinin ekonomik ve sosyal durumu gibi hususların belirlenmesinde gerekli basiret ve özeni gösterirler.”*, (RG. 08.03.2003, S. 25042).

²⁶ Arkan, S. (2003). 3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun’da Yapılan Değişiklikler, Batider, 22(1), 7; Reisoğlu, S. (2003). Son Yasal Değişiklikler Açısından Çek, Bankacılar Dergisi, (44), 58; Pulaşlı, H. (2018). Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları. Ankara: Adalet Yayınevi, 349.

²⁷ *“Öte yandan, 3167 sayılı Kanunla ilgili olarak açılan davaların bir kısmında, keşidecinin kimliği dışında bir bilgi bulunmaması, yargılamada sanık durumunda olan bu kişilerin*

yükümlülüğünün kabul nedenlerine dair herhangi bir açıklamaya yer verilmemektedir. Bununla birlikte, anılan değişikliğin gerçekleştirildiği 2003 yılından önceki tarihli, bankaların hesap sahibini yeterince araştırmadığı iddiasına dayanan davaların, bu düzenlemenin fiili gerekçeleri arasında bulunduğu savunulabilir. Anılan davalarda ileri sürülen, çek hesap sahibi tüzel kişiliğin “hayali bir şirket olduğu”²⁸, yasaklılar listesinde bulunan bir kişiye çek defteri verildiği²⁹ ve hesap sahibine ilişkin banka kayıtlarındaki adres bilgisinin güncel olmadığı³⁰ iddiaları bunlara örnek olarak verilebilir. Bankanın “müşterisinin kimliği, ekonomik durumu ve ikameti v.s konularında gerekli araştırma ve incelemeyi yapmadan” hesap açmasının, basiretli

---

bulunup savunmalarının alınmasında güçlüğü neden olduğundan yargılama uzamaktadır. Bunun önlenmesi bakımından, çek hesabı açtırıcıların açık kimlik ve adreslerini saptamak için fotoğraflı nüfus cüzdanı örnekleri ile yerleşim yeri belgelerini, tacir olanların ayrıca ticaret sicili kayıtlarını almak, bunların açık kimliklerini, adreslerini, vergi kimlik numaralarını ve çek hesabının kapatılma hallerini Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına bildirmek ve bunlara ilişkin belgeleri hesapların kapatılmalarını izleyen beşinci yılın sonuna kadar saklamak, bankalar bakımından bir zorunluluk haline getirilmektedir. Böylece, mahkemelerin yargılama bakımından gerekli delillere ulaşmaları kolaylaştırılmaktadır.”, (Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun ile İcra ve İflas Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/970).

²⁸ “Somut uyumsuzlukta ise, yapılan araştırma sonucu davalı bankanın mevcut olmayan bir şirket için çek karnesi vermesi ve sonrasında bu çeklerin karşılıksız çıkması karşısında kusurlu olduğu ve davacı hamile karşı sorumlu olduğunun kabulü gerekir.”, (Yargıtay 11 HD. E. 2000/6109, K. 2000/8171, T.24.10.2000, (Lexpera); “Davacı vekili... çeki alan müvekkilinin çek bedelinin yüksek olması nedeniyle, davalı bankaya bu çek hesabının iyi işleyip işlemediğini sorduğunu, hesabın iyi işlediğinin bildirildiğini, çekin tahsili için bankaya ibrazında karşılığının olmadığı ve keşideci şirketin hayali bir şirket olduğunu öğrendiğini, 3167 sayılı Kanun’un 2nci maddesi uyarınca, bankaların çek hesabı açarken dikkat ve özen göstermesi gerektiğini, davalının bu özeni yerine getirmediğini ileri sürerek, 20.000.000.000.- lira’nın davalıdan tahsilini talep ve dava etmiştir.....Mahkemece, iddia, savunma ve toplanan kanıtlara göre, yaptırılan bilirkişi incelemesinde, davalı bankanın 3167 sayılı çek Kanunu’nun 2nci maddesi hükmüne aykırı davranmak sureti ile çek karnesi verip çek hesabı açtığından dolayı davacının zarara uğradığı, (Yargıtay 11. HD., E. 2000/5272, K. 2000/6281, T. 03.07.2000 (Lexpera)).

²⁹ “Davalı bankanın kendi genel müdürlüğüne yazdığı 25.2.1988 tarihli yazı ile İbrahim’in yasaklılar listesinde adının bulunup bulunmadığını sorduğu, ancak bu yazının cevabını beklemeden 2.3.1988 tarihinde İbrahim’e çek karnesini verdiği, böylece çek kullanılmasına olanak sağladığı, genel müdürlüğün bilahare gelen 7.3.1988 tarihli cevabı yazısında ise, adı geçenin çek kullanmadan yasaklılar listesinde olduğunun bildirildiği anlaşılmaktadır. Bu durumda, davalı bankanın kendi genel müdürlüğüne yazdığı yazının cevabını beklemeden 3167 sayılı Kanunun 9. maddesine göre bir yıl süreyle yasaklı olan şahsa çek hesabı açmak ve çek karnesi vermek suretiyle bu yasa hükmüne aykırı davrandığı sabit olup...”, (Yargıtay 19. HD., E. 1992/6584, K. 1993/2158, T. 19.03.1993, (Lexpera)).

³⁰ Yargıtay 11. HD., E. 2002/11460, K. 2003/3388, T. 07.04.2003, (Lexpera).

davranma yükümlülüğüne aykırılık taşıyacağını belirten bir Yargıtay kararının³¹, Kanun Gereçesi'nde açıkça ifade edilmese de, değişikliğin gerçekleştiği tarih ile arasındaki zamansal ilişki nedeniyle, bankanın araştırma yükümlülüğüne dair düzenlemenin temellerinin oluşturulmasında etkili olduğu öngörülebilmektedir. Bu yönüyle, anılan düzenlemenin, uygulamada karşılaşılan ilgili sorunların önüne geçilebilmesi gayesini de taşıdığı sonucuna ulaşılmaktadır.

2. 5941 Sayılı Çek Kanunu Açısından

5941 sayılı Çek Kanunu Gereçesi'nde, araştırma yükümlülüğüne ilişkin yapılan açıklamada, bankaların çek hesabı açtırmak isteyen kişilerin öncelikle yasaklı olup olmadıklarını tespit edecekleri; eğer bu durum söz konusu değil ise, ekonomik ve sosyal durumlarının çek hesabı açtırmaya uygun olup olmadığını değerlendirecekleri ifade edilmektedir³². Belirtilen yönüyle, bankanın gerçekleştireceği bu araştırma, çek hesap sahibi hakkında yürütülen değerlendirmenin, yasaklılık incelemesini takip eden ikinci eşliğini oluşturmaktadır.

Bankanın çek hesap sahibi hakkında yapacağı araştırma da, iki ayrı alt eşikten oluşmaktadır. Bunlardan ilki, kişinin mali durumunun çek hesabı açılmasını ve buna bağlı ödemeleri karşılayabilecek durumda olmasıdır. İkincisi ise, kişinin dışarıdan bakan birinin gözüyle, gerçekten de çek düzenlemeye ihtiyaç duyup duymadığının irdelenmesidir. Kanaatimizce, bu alt eşiklerdeki incelemeler sırasıyla, *mali yeterlilik testi* ve *sosyal yeterlilik testi* olarak adlandırılabilir. İkinci eşik açısından önem taşıyan husus, somut olayda kişinin çek düzenlemedeki samimi istekliliğini tespit etmenin yeterli görülmemesidir. Çek hesabı açmak için başvuruda bulunan, kullanım istekliliğini ve çek kullanmanın kendisi açısından faydalı olacağını ispat edebilecek olsa dahi; eğer banka, bu kişinin içinde bulunduğu ekonomik ve

³¹ “Bir banka, yada özel finans kurumu, çek hesabı açarken müşterisinin kimliği, ekonomik durumu ve ikameti v.s konularında gerekli araştırma ve incelemeyi yapmadan hayali bir kişi adına hesap açarak çek karnesi vermiş ve çek karşılıksız çıkmış ise, 3167 sayılı Kanunu'nun 1/2,2. ve TTK.nun 20/2. maddelerinde öngörülen basiret ve itinaı göstermemek suretiyle birinci derecede ve daha ağır bir biçimde kusurlu olduğunun ve bu davranışının sonuçlarına katlanması gerektiğinin kabulü icap eder.”, (Yargıtay 11. HD., E. 2002/11460, K. 2003/3388, T. 07.04.2003, (Lexpera)).

³² Ayrıca bkz. “Madde başlığı, madde içeriğini tam olarak yansıtmadığından madde başlığı, “Bankanın araştırma yükümlülüğü, çek hesapları çek defterleri” olarak değiştirilmiş, ikinci fıkrada, maddenin uygulanmasını kolaylaştırmak amacıyla çek hesabı açtırırken kabul edilebilecek kimlik belgeleriyle ilgili olarak maddede tadad edilen hususlara sürücü belgesi de eklenmiştir.”, (5941 sayılı Çek Kanunu, Adalet Komisyonu Raporu).

sosyal konumun çek kullanmasını gerektirmediği kanaatine ulaşırsa, Kanun hükümleri gereğince bankanın bu talebi reddetmesi gerekecektir³³.

Kanun Gerekçesi, bu kapsamda yürütülecek değerlendirme açısından, bankanın daha ağır bir özen yükümüne tabi kılındığını belirtmektedir³⁴. Hayatın olağan akışı açısından, ekonomik saiklerle hareket eden bankaların, olabildiğince çok kişiye çek hesabı açmalarının, müşteri sayıları ve işlem hacimleri yönünden kendi menfaatlerine olduğu açıktır³⁵. Kanaatimizce, çek hesabının ancak anılan eşikleri³⁶ geçtiği bankalar tarafından tespit edilen kişilere açılmasının temin edilmesi yoluyla, çekin piyasaya arzının bir ölçüde kısıtlanması amaçlanmaktadır³⁷. Düzenleme bu yönüyle, başvuruda bulunan kişi ile bankanın, süreçteki şahsi menfaatleri nedeniyle, çek hesabının açılması açısından görece daha düşük bir eşikte buluşabilecek ortak iradesine, anılan eşiği Kanun vasıtasıyla yükselterek ve bankaları da, bu husustaki inceleme yönünden ağır bir özen yükümüne tabi kılarak, sınırlayıcı bir müdahalede bulunmaktadır. Belirtilen durum karşısında Kanun'un, bir ödeme aracı olan çeki güven sağlanması hedefini ve buna bağlı toplumsal menfaati, bankanın

---

³³ “Bu bakımdan banka, kişinin ekonomik durumunun çek hesabı açtırmaya müsait olup olmadığını araştıracaktır. Keza, ekonomik durumunun müsait olmasının yanı sıra, kişinin, çek hesabı açtırmayı gerektirecek bir sosyal konuma sahip olması gerekir.”, (5941 sayılı Kanun Gerekçesi, m. 2).

³⁴ “Tasarının yeniliklerinden biri de, çekle işleyecek hesaplarda bankaların gösterecekleri özen hükümlerinin ve bu hükümler bağlamında bankaların sorumluluklarının ağırlaştırılmasıdır.”, (5941 sayılı Kanun, Genel Gerekçe).

³⁵ Çek defteri verilmesinin, bankaların iş hacmine katkı sağladığı yönünde bkz. Türk, H. S. (2002). Sunuş Konuşmaları, Çek Hukukunun Güncel Sorunları, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası, 34.

³⁶ Uygulamada bankaların, çek hesabı açmak isteyen kişilerden belirli bir teminat talep etmeleri ile karşılaşılabilir, (Örnek olarak bkz. Çekle İşleyen Hesaplara İlişkin Hüküm ve Koşullar, Vakıf Katılım Bankası, m. 2, <https://www.vakifkatilim.com.tr/documents/mp3/cekileisleyenhesaplarailiskinhukumvekosullari.pdf>, (erişim tarihi: 22.08.2021). Düzenleme, kişinin çek hesabı kullanma istekliliğini ve bunu da anılan teminatları bankaya göstererek kanıtlanmasını, hesabın açılması için tek başına yeterli görmemektedir. Aranılan temel koşul, kişinin ekonomik ve sosyal durum eşiklerini aştığının bankaca tespit edilmesidir. Konu hakkında bu çalışmada ayrıca bkz. dn. 78.

³⁷ 4814 sayılı Kanun henüz Tasarı sürecinde iken İstanbul Ticaret Üniversitesi'nde gerçekleştirilen konferansta, anılan tarih itibarıyla Adalet Bakanı olan Prof.Dr. Hikmet Sami Türk tarafından, çek hesabı açılacak kişilerin dikkatle seçilmesi gerektiği ve bu nedenle, bankalarca “gerekli basiret ve özenin gösterilmesi” yükümünün ayrıca düzenlendiği belirtilmektedir, (Türk, 2002: 34). Anılan açıklama Tasarı sürecini de yansıtmaması nedeniyle, bankaların ticari gayelerle, gereken araştırmaları yürütmeden, kolaylıkla çek hesabı açma istekliliklerinin sınırlandırılması amacına ilişkin yasa koyucu iradesinin bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

ve başvuruda bulunan kişinin bireysel menfaatlerinin önüne geçirdiği savunulabilir. 5941 sayılı Kanun Genel Gerekçesi'nde bu yaklaşım, “*Yeni Kanunu Gerekli Kılan Sebepler*” başlığı altında, “*çekin güvenli bir ödeme aracı olarak itibar kazanmasında toplumsal menfaat bulun(duğu)*” ifadesiyle vurgulanmaktadır.

Çekin mali ve sosyal yeterlilik testlerini geçtiği anlaşılan kişilerce düzenlenmesinin, çekin ödenmemesinden kaynaklanan sorunları azaltacağı ve bunun da çeki duyulan güveni arttıracığı, kanaatimizce Kanun'un konuya ilişkin temel varsayımını oluşturmaktadır. Bankaca yürütülen değerlendirmede, kişinin başvuru sürecindeki mevcut durumunun esas alınacağı; geleceğe yönelik beklenti ve planların dikkate alınmayacağı görüşüne ulaşılabilir. Bankaların anılan çerçevedeki değerlendirmeyi, başvuruda bulunan tarafından sunulan beklentilere dayalı olarak yürütmesine imkân tanınması, belirtilen testlerin arkadan dolaşılmasına olanak sağlaması ihtimali nedeniyle, Kanun Gerekçesi'nde yer verilen çeki güven duyulması amacı ile örtüşmeyecektir. Bu yaklaşım karşısında örneğin, yakın gelecekte ticari faaliyet yürütmeye başlayacağını söyleyen bir lisans öğrencisinin sosyal ve mali yeterlilik testlerini, sunduğu planlara dayalı olarak aşmasının mümkün olmayacağı açıktır.

Kimlere çek hesabı açılabilmesine ilişkin öngörülen bu kıstaslar, değerlendirmelerin soyut ve genel kavramlar üzerinden yürütülmesine neden olmaktadır³⁸. Bu hususta yanıtı aranması gereken iki soru bulunmaktadır. Bunlardan ilki, çek hesabı açılmasına ilişkin asgari sınırın tacir olmakla ya da esnaf düzeyinde olsa dahi, iktisadi faaliyet yürütmekle eşdeğer kabul edilip edilemeyeceğidir. Kanun'da yer verilen tacir olan ve olmayan çek ayrımı³⁹, anılan asgari sınırın bu kavramlarla eşdeğer olmadığını göstermektedir⁴⁰.

³⁸ 4814 sayılı Kanun'daki ilgili düzenlemelere dair soyutluk eleştirisi hakkında bkz. Dirikkan, 2002:10-11; Özdamar, 2002:9.

³⁹ “*Tacir olan ve tacir olmayan kişilere verilecek çekler ile hamiline düzenlenecek çekler, açıkça ayırt edilebilecek biçimde bastırılır.*”, (Çek Kanunu, m. 2/6). Konu hakkında bkz. Poroy, R. ve Tekinalp, Ü. (2018). Kıymetli Evrak Hukuku Esasları. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 366-370; Reisoğlu, S. (2011). Yeni Çek Kanunu ve Başlıca Uygulama Sorunları, Bankacılar Dergisi, (76), 24-25; Narbay, Ş. (2010). 5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler ve Bunların Değerlendirilmesi, Terazi Hukuk Dergisi, (43), 74-83.

⁴⁰ Özsoy tarafından, “*maaşı sebebiyle ekonomik durumu iyi olan fakat ticaretle uğraşmayan kişinin, Türkiye şartlarında ve günümüz koşullarında çek defteri talebinde bulunması, hayatın olağan akışına uygun değildir*” görüşü ileri sürülmektedir, (Özsoy, A. (2020), Muhatabın Çek Kanunu'na Dayalı Hukuki Sorumluluğu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi). Kanun ve Kanun Gerekçesi birlikte değerlendirildiğinde, her ne kadar çek hesabının açılması için yüksek kabul edilebilecek şartlar aransa da; kanaatimizce,

Zaten, Gerekçe'deki açıklamaların yorumundan, bir kişinin herhangi bir ticari faaliyet içinde bulunmasa dahi, sermaye birikimi ve çek kullanım alışkanlıkları sebebiyle bu kıstası sağlayabileceği anlaşılmaktadır⁴¹. İkinci sorumuz ise, Kanun'un, yürütecekleri değerlendirme açısından bankalara tam bir takdir serbestisi sağlayıp sağlamadığıdır. Kanun Gerekçesi, anılan ekonomik ve sosyal testlerden yalnızca birinin geçilmemesi halinde dahi, çek hesabı açılmaması gerektiğine işaret etmektedir⁴². Bu nedenle, her ne kadar araştırmanın somut olaya ilişkin derinlik ya da kapsamına dair detayları her bir banka tarafından ayrıca belirlenecek olsa da, bankaların ulaştıkları sonuç karşısında, tam bir takdir yetkisine sahip olmadıkları anlaşılmaktadır. Bu husustaki kontrol, bankaların her bir hesap açma işleminin belirli bir merci tarafından sonradan kontrol edilmesi ya da onaylanması ile sağlanmamakta; sorumlulukla karşılaşmak istemeyen bankaların, belirtilen kararları alırken özenetimi yürütmeleri beklenmektedir.

II. KONUYA İLİŞKİN YARGI KARARLARI İLE BELİRLENEN İLKELER

A. Bankanın Hesap Sahibine İlişkin Araştırma Yükümlülüğünün Kapsamı

Çek Kanunu'nda, yürüteceği araştırma açısından banka, “*gerekli basiret ve özeni*” göstermekle yükümlü tutulmuştur (m. 2/1). Yargı kararlarında, anılan yükümlülüğün kapsamının belirlenmesinde, bir tüzel kişi olarak bankanın tacir sıfatı ve basiretli tacir olarak davranma yükümüne yollamada bulunulduğu görülmektedir. Bu kendisini bazen, basiretli bir iş adamı gibi davranılması gerekliliğine yapılan atıfla⁴³, bazen de buna ilişkin yer verilen detaylı açıklamalarla göstermektedir. Bankanın güven kurumu olma vasfına⁴⁴,

---

başvuruda bulunanın ticari faaliyet yürütmesi, bu yönde aranan zaruri bir şart değildir. Bu nedenle, anılan görüşe katılmamaktayız.

⁴¹ “Keza, ekonomik durumunun müsait olmasının yanı sıra, kişinin, çek hesabı açtırmayı gerektirecek bir sosyal konuma sahip olması gerekir.”, (5941 sayılı Kanun Gerekçesi, m. 2). Kişinin sosyal durumunun, çek hesabı açtırmayı gerektirecek nitelikte bulunduğunun tespitinin bir şart olarak aranması, bankaların araştırma sürecine ilişkin sorumluluğunu arttırmaktadır.

⁴² Reisoğlu, 2011: 22; Korkut, Ö. (2019). Çekte Muhatap Bankanın Araştırma – Bildirim Yükümlülüğü ve Hukuki Sorumluluğu, Adana: Karahan Kitabevi, 70; Ayli, A. (2019). Çek Hukukunda Muhatapın Yükümlülükleri, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 66.

⁴³ Yargıtay 11. HD., E. 2009/9458, K. 2011/1998, T. 28.02.2011, (Lexpera); Yargıtay 11. HD., E. 2015/4323, K. 2015/11350, T. 02.11.2015, (Lexpera).

⁴⁴ İstanbul 14. Asliye Ticaret Mahkemesi, E.2014/313, K. 2020/563, T. 06.10.2020, (Lexpera).

hafif ihmal durumunda dahi sorumluluğunun bulunduğu⁴⁵, birinci derecede ve ağır bir sorumluluk taşıdığına⁴⁶, adam çalıştıran sıfatıyla sorumlu ve objektif özen yükümüne tabi olduğuna⁴⁷ ilişkin kararlar, buna örnek olarak verilebilir. Konuya ilişkin bir Hukuk Genel Kurulu kararında da, bankaların güven kurumu olma vasıflarına vurgu yapılmış, çek hamillerini koruyacak her türlü tedbiri almaları gerektiği ve hafif kusurlarından dahi sorumlu oldukları belirtilmiştir⁴⁸.

Bu çerçevede, yargının bankalar açısından basiretli tacir olmaya bağlanan özen yükümünü en yüksek derecede değerlendirdiği anlaşılmaktadır⁴⁹. Kendisine çek hesabı açılması başvurusunda bulunulan bankanın, başvurucunun güvenilir olduğunu tespit etmek ve bu kişi hakkında, bir kredi sözleşmesi yapılmasına benzer incelemelerde bulunmakla yükümlü tutulduğu görülmektedir⁵⁰. Hesap sahibinin veya hesap sahibi tüzel kişi ise, bunun yetkilisinin adresinde ziyaret edilip, hakkında ekonomik durumlarına dair araştırma yapılması gerekmektedir⁵¹. Şirket tüzel kişiliği ve ortakları hakkında gerçekleştirilecek “*karakter (moralite), kapasite ve kapital*

⁴⁵ İstanbul BAM., 14. HD., E. 2018/956, K. 2019/473, T. 28.03.2019, (Lexpera).

⁴⁶ Yargıtay 11. HD., E. 2015/12237, K. 2014/20101, T. 19.12.2014, (Lexpera).

⁴⁷ “... *davalı Banka, adam çalıştıran sıfatı ile de sorumludur. Bilindiği gibi adam çalıştıranın sorumluluğu bir kusur sorumluluğu olmayıp, olağan sebep sorumluluğudur. Burada yasa adam çalıştırana genel nitelikte objektif bir özen yükümlülüğü, bir gözetim ödevi yüklemiştir. Adam çalıştıranın sorumluluğu kendisinin veya emrinde çalışan yardımcı kişinin kusurlu olup olmamasına bakılmaksızın, kusurdan bağımsız olarak doğmaktadır. Sorumluluğun doğması için objektif özen yükümlülüğünün ihlaliyle meydana gelen zarar arasında, uygun illiyet bağının bulunması yeterli kabul edilmiştir.*” (Yargıtay HGK, E. 1994/178, K. 1994/398, T. 15.06.1994, Lexpera). Basiretli tacir olarak davranma yükümü ve objektif özen ilişkisi hakkında bkz. Kizir, M. (2011). Yargıtay Kararları Işığında Basiretli İşadamı Gibi Hareket Etme Yükümlülüğünün Sözleşmenin Değişen Şartlara Uyarlanmasına Etkisi, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 19(2), 252-253.

⁴⁸ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı, E. 2017/411, K. 2019/962, T. 26.09.2019, (Yargıtay İçtihat Arama Sistemi).

⁴⁹ Gümüş, M. A. (2012). 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK) m. 18/II’de Yer Alan “Basiretli İş Adamı (Tacir) Davranışı” Ölçütünün İyiniyetin (TMK m. 3) Varlığının Belirlenmesindeki İşlevi, Prof.Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan, İstanbul: Legal Yayınevi, 1230.

⁵⁰ Yargıtay 11. HD. E. 2009/5940, K. 2010, 12117, T. 29.11.2010, (Lexpera).

⁵¹ Yargıtay 11. HD, E. 2014/12237, K. 2014/20101, T. 19.12.2014, (Lexpera).

(sermaye)” tahkikatı da, bu kapsamdadır⁵². Uyuşmazlık halinde, bu ziyaretin ve araştırmanın gerçekleştirildiğini ispat yükü, bankanın üzerindedir⁵³.

Yargı kararlarında bu yükümün, yeni kurulan şirketler açısından daha güçlü bir biçimde vurgulandığı gözlemlenmektedir⁵⁴. Faaliyete yeni başlamış olan müşterisine, onu tahlile imkân tanıyacak bir süre boyunca başka bankacılık hizmetleri sunmadan, ticari faaliyetinin kapasitesi ile işlemlerinin genel niteliğini takip etmeden ve şirketin bulunduğu yerde istihbarat araştırması yürütmeden çek hesabı açan bankanın, kusurlu olduğuna hükmedilmiştir⁵⁵. Bu hususta, şirketin bu süre boyunca kendisinin çeşitli

⁵² İstanbul 16. Asliye Ticaret Mahkemesi, E. 2018/464, K. 2019/1197, T. 24.12.2019, (Lexpera). Bankaların, kredi verirken müşterilerine dair yürütecekleri araştırma hakkındaki rehberlerde de, benzeri tanımlamalardan yararlanılmaktadır. Bu konuda örnek olarak bkz. “Kredi müşterilerinin seçiminde yapılacak ön değerlendirmede, asgari olarak müşterinin itibarı, mali durumu, geçmiş borç ödeme performansı, varsa ortaklarının moralitesi ile müşterinin bu özelliklerinin banka politikaları karşısındaki durumu ön planda tutulur.”, (Bankaların Kredi Yönetimine İlişkin Rehber, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, RG. 31.03.2016, S. 6827, İlke 11, paragraf 62); “Bireysel müşterilerin kredibilitesini değerlendirmek amacıyla, bankalar asgari olarak aşağıdaki hususlara dair mümkün olduğu ölçüde uygun kanıtlarla desteklenen bilgilere sahip olmalı ve bu bilgileri kullanmalıdır: a. Kredi türüyle ilgili olduğu durumda kredinin amacı; b. Çalışma ve gelir durumu; c. Geri ödeme kapasitesinin kaynağı; d. Ailesinin ve kendisine ekonomik olarak bağımlı kişilerin durumu; e. Finansal yükümlülükler ve bu yükümlülüklerin karşılanmasına yönelik masraflar; f. Düzenli harcamalar; g. Teminat (teminatlı krediler için); h. Varsa garanti gibi diğer risk azaltıcılar, (Kredi Tahsis ve İzleme Süreçlerine İlişkin Rehber, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, RG. 29.06.2021, S. 9644, paragraf 69), (Anılan iki kaynağı raporunda benimle paylaşan Sayın Hakem’e, şükranlarımı sunarım.). Çek Kanunu’ndaki araştırma yükümlülüğü ve belirtilen düzenlemeler karşılaştırıldığında, Çek Kanunu’nda araştırma kapsamının daha genel bir şekilde belirlendiği anlaşılmaktadır. Bu durumun, kredi sözleşmesinde riski asıl üstlenenin banka olmasına ve bu nedenle de, yürütülecek tetkikin öngörülen riskin ağırlığına göre detaylandırılması gerekliliğine dayandırılması mümkündür. Bazı hallerde bankaların risk iştahı, kredi vermede uygulanan kıstaslar yönünden bankalar arasında farklılığa sebep olabilir, (Bkz. Kredi Tahsis ve İzleme Süreçlerine İlişkin Rehber, paragraf 14-17). Çek açısından ise, bankaların yasal olarak hamile ödemekle yükümlü olduğu tutar bir kenara bırakılırsa, asıl riski banka üstlenmemektedir. Bu nedenle, adına çek hesabı açılacak tüm kişilerin, çek hesabının açıldığı bankadan bağımsız olarak, aranan asgari eşikleri aşması şart kılınmıştır. Çek Kanunu ve Gereçesi’nde yer verilen genel inceleme eşiklerinin, aradaki bu farklılıktan kaynaklandığı ileri sürülebilir.

⁵³ “...yeterli araştırma yapıldığı, adreste firmanın ziyaret edildiği, Kanunun aradığı gerekli basiret ve özenin gösterildiği hususları kanıtlanamamıştır.”, (Yargıtay 11. HD., E. 2009/5940, K. 2010, 12117, T. 29.11.2010, (Lexpera)); Yargıtay, 11. HD., E. 2009/9458, K. 2011/1998, T. 28.02.2011, (Lexpera).

⁵⁴ İstanbul BAM, 12. HD., E. 2018/11, K. 2018/213, T. 08.03.2018, (Lexpera).

⁵⁵ İstanbul BAM, 12. HD., E. 2018/11, K. 2018/213, T. 08.03.2018, (Lexpera).

açılardan tahlil edilmesine imkân tanıyacak ticari faaliyetlerde ve bankacılık işlemlerinde bulunması gerektiği anlaşılmaktadır. Bir diğer ifadeyle, çek hesabının açılması, yeni faaliyete başlayan bir şirketin “rüşdünü ispat ederek” kazanması gereken bir statü haline getirilmektedir.

Çek Kanunu’nda belirtilen incelemenin çek hesabının açılması aşamasında gerçekleştirileceği açıktır. Bununla birlikte, bu yükümlüğün çek hesabının açılması sonrasında da devam edeceği yönündeki yargı kararları da bulunmaktadır. Hesabın açılmasından belirli bir süre geçtikten sonra, hesap sahibi tüzel kişiliğin hisselerinin bir başka kişiye devri ve bu tarihten sonra düzenlenen çeklerin karşılıksız çıkmasına dayalı uyuşmazlıkta Yargıtay, hisseleri devralan kişinin de bankaca araştırmaya tabi tutulması gerektiğine hükmetmiştir⁵⁶. Çek hesap sahibi tüzel kişiliğin, hissedar değişimlerini çek hesabının yeniden tesis edilmesine benzer biçimde yorumlayan bu görüş, bankanın çek hesap sahibi tüzel kişilerin ortaklık yapısını düzenli olarak takip etmesini gerektirmekte ve hesap sahibi hakkında inceleme yürütülmesi gerekip gerekmediğinin sorgulanmasını, sürekli bir yükümlülük haline getirmektedir.

B. Bankanın Kendisine Sunulan Belgelere İlişkin Araştırma Yükümlülüğünün Kapsamı

Çek Kanunu’nda, bankanın çek hesabı açılırken talep edeceği belgelerin, geçerlilikleri ve sahte olup olmadıkları hakkında araştırma yürütmesine ilişkin açık bir yükümlülüğe yer verilmemekle birlikte, yargı kararlarında bankanın bu hususta da sorumluluğunun bulunduğu kabul edilmektedir. Bu yaklaşımın, bankanın hesap sahibi hakkında gerçekleştireceği incelemenin, bu kişi tarafından getirilen belgeleri de kapsadığı görüşüne dayandığı ileri sürülebilir.

Bankanın çek hesabının açılmasında kullanılan kimliğin sahteliğinin ayırıcına varamaması durumunda kusurlu olduğu kabul edilmektedir⁵⁷. İlgili

⁵⁶ “Somut olayda, mahkemece davalı bankanın 3167 sayılı Kanun’un 3. maddesinde öngörülen belgeleri aldığı ve bundan sonra çek hesabını açtığı, karşılıksız çeklerin şirket hisse devrinden sonra keşide edildiği bu nedenle oluşan zarar bakımından davalı bankaya kusur izafe edilemeyeceği gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiş ise de, yapılan değerlendirme dosya kapsamı ile uyuşmamaktadır. Zira, davalı bankanın dava dışı şirketin ortaklarından hisseleri devir alan ve şirketi temsile yetkili ve yine dava konusu çeki tanzim eden K1 adlı kişinin ekonomik ve sosyal durumunu yasa maddesi hükmüne göre araştırıp araştırmadığı... hususları açıklığa kavuşturulmamış olup...”, (Yargıtay 11. HD., E. 2013/4615, K. 2014/11284, T. 12.06.2014, (Lexpera)).

⁵⁷ “Dava, sahte kimlik fotokopisine dayalı olarak çek karnesi veren banka hakkında açılan tazminat istemine ilişkindir... Somut olayda, mahkemece davalı bankanın 3167 sayılı

yargı kararlarında genellikle, bankanın somut olayda özenli davranması durumunda dahi, bu sahteliği tespitinin mümkün olup olmadığı ayrı ve detaylı bir inceleme konusu yapılmamaktadır. Hatta bir olayda, başka biri tarafından kaybedilen sürücü belgesi üzerindeki resmi değiştiren ve sonrasında da, bu kimliği kullanarak resmi makamlardan ikametgâh belgesi alan kişi, bu iki belgeyi birlikte kullanarak, noterde imza onayına dair belge düzenlemiştir. Yargıtay Dairesi, tüm bu belgelerin çek hesabı açılması için kendisine sunulduğu bankanın, yine de hesap sahibinin gerçek kimliğini tespit ile yükümlü olduğu kararına ulaşmıştır⁵⁸.

Bazı yargı kararlarında ise, bankanın kusurlu olduğu sonucuna ulaşılmamasının, yalnızca somut olaya ilişkin varsayımlara dayandırıldığı görülmektedir. Sahte kimlikle çek hesabı açılmasına ilişkin uyuşmazlıktaki ilk bilirkişi raporunda, (sahteliği noter tarafından dahi tespit edilememiş⁵⁹) kimliğin sahtelik taşıdığına banka çalışanlarınca anlaşılmasının imkânsız olduğu ve bankanın ilgili sistemler üzerinden sorgulama yapmasına rağmen, bu durumun ortaya çıkarılmadığı sonucuna ulaşılmıştır⁶⁰. Buna rağmen

---

Kanun'un 3. maddesinde öngörülen belgeleri aldığı ve bundan sonra çek hesabını açtığı, oluşan zarar bakımından davalı bankaya kusur izafe edilemeyeceği gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiş ise de yapılan değerlendirme dosya kapsamı ile uyumsuzdur.", (Yargıtay 11. HD., E. 2010/13483, K. 2012/4224, T. 20.03.2012, (Lexpera)).

⁵⁸ “Dosyadaki bilgi ve belgelere göre; davacının kaybolan sürücü belgesi davalı B. Y. tarafından ele geçirilmiş, resmi değiştirilerek ve bu kimlik ile ikametgâh ilmühaberi alınarak davalı notere imza onayı için başvurulmuştur. Noter tarafından üzerinde tahrifat yapılmış sürücü kimliği esas alınarak imza onayı düzenlenmiştir. Davalı bu imza onayı ile birlikte kimliğin fotokopisi, ikametgâh ilmühaberi ve Nüfus Cüzdan Örneği fotokopisini ibraz ederek davalı banka şubesinden çek hesabı açılması talebinde bulunmuş ve talebi yerinde görülerek açılan çek hesabından 10.7.1998 tarihinde çek karnesi verilmiştir... Ayrıca Bankalar Yasasında da banka mudilerinin kimliklerinin gerçeğe uygun tesbit edilmesi konusunda düzenleme mevcuttur.... davalılar Y. Ş. Bankası A.Ş. ve T. B.'in dava konusu olayların meydana gelmesine eylemleriyle neden oldukları gözetilerek sorumluluklarına karar verilmesi gerekirken...” (Yargıtay 4. HD., E. 2007/6459, K. 2007/8597, T. 25.06.2007, (Lexpera)).

⁵⁹ Noterin işlemlerinden dolayı, kusursuz sorumluluğu bulunduğu ilişkin görüşler için bkz. Kurt, L. M. (2014). Noterlerin Hukuki Sorumluluğu, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 28(2), 90-97.

⁶⁰ “...ancak, hesapların açılması sırasında dava dışı ... tarafından ibraz edilen sahte kimliğin üzerindeki bilgilerin davalı Banka tarafından (... ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü Kimlik Numarası Sorgulama Menüsünden) internet Sorgulamasında teyit edilmiş/doğrulanmış ve bir hata ile eksiklik bulunmadığı anlaşılmış olduğundan, ayrıca kimlik üzerindeki değiştirilen fotoğrafın, değiştirilmiş olduğunun (Noterlerde belge tanziminde ve devir işlemlerinde de sahteliği tespit edilememiş olmakla) Banka çalışanları tarafından tespiti de imkansız gibi görüldüğünden, kullanılan bu kimliğin, İGFAL

mahkemece, sahte kimlik hazırlamanın, internette kullanılan yazılımlar sayesinde basit ve hızlı bir şekilde gerçekleştirilebileceği ve bu durumda genellikle, kimliğin gerçekliğini ispata yarar güvenlik kayıtlarının taklit edilemediği görüşüne ulaşılmıştır⁶¹. Bu gerekçeyle, sahte kimliğin herhangi bir vatandaş için yanıltıcılık taşıması mümkün olsa da; güven kurumu olan bankalardan, gereken tüm özeni göstererek ve teknolojinin imkânlarını kullanarak bu sahteliği tespit etmelerinin bekleneceği kararlaştırılmıştır⁶². Sahte belgenin güvenlik kayıtlarını taşımadığı ve teknolojinin sağladığı araçların, sahteliğin tespitini her hâlükârda mümkün kılacağı varsayımlarına dayanan anılan mahkeme kararının, bankanın ihmalinin bulunmadığını ispatlamasını neredeyse imkânsız hale getirdiği ve bu hususta, yargı kararlarıyla bankaya yönelik bir kusursuz sorumluluk⁶³ ihdas edildiği görüşünü destekler nitelikte olduğu anlaşılmaktadır⁶⁴.

KABİLİYETİNİN bulunduğu, dolayısıyla Bankanın bu konuda üzerine düşen sorumlulukları yerine getirdiği, kusurundan kaynaklanan sorumluluğunun bulunduğu söylenemeyeceği...", (İstanbul 14. Asliye Ticaret Mahkemesi, E. 2014/313, K. 2020/563, T. 06.10.2020, Lexpera).

⁶¹ "Bu konudaki araştırmalara göre internet üzerinden ulaşılabilen özel yazılımlar veya photoshop ... programı ile sahte kimlik belgesi hazırlamak son derece basittir. Bilgisayar kullanarak 2-3 dk. içerisinde istenilen bilgilere sahip bir kimlik belgesinin kolaylıkla hazırlanması mümkündür. Kimlik belgesinin fotoğrafı değiştirilmiş gerçek bir kimlik belgesi olması ile gerçek kimlik bilgileri ile oluşturulmuş sahte bir kimlik belgesi olması arasında, gerçek ve sahte kimlik üzerinde yer alan fiziki güvenlik önlemleri açısından önemli farklar mevcuttur. Özellikle, oluşturulan sahte bir kimlik belgesinde yer alan özel güvenlik önlemlerinin taklid edilmiş olma ihtimali son derece düşüktür.", (İstanbul 14. Asliye Ticaret Mahkemesi, E. 2014/313, K. 2020/563, T. 06.10.2020, Lexpera).

⁶² "Somut olayda, hesap açılışı ve çek tahsisi için kullanılan ... kimlik belgeleri tamamen sahte şekilde hazırlanmıştır. Özel güvenlik önlemlerini taşıma ihtimali düşük olan bu sahte kimliklerin Banka açısından İĞFAL kabiliyetinin yüksek olduğundan söz etmek mümkün değildir. Gerçek kimliğin birebir benzeri şeklinde rahatlıkla basılabilen sahte kimliklerin sokaktaki vatandaş için İĞFAL kabiliyetinin yüksek olması kabul edilebilir. Ancak bir güven kurumu olan Bankaların faaliyetlerin icrasında gereken tüm özen ve dikkati göstermesi ve teknolojinin son imkanlarını kullanması esastır. Farklı yazılımlar ve özel kontroller ile kimliklerin gerçekliğini ve doğruluğunu kontrol etmek mümkündür.", (İstanbul 14. Asliye Ticaret Mahkemesi, E. 2014/313, K. 2020/563, T. 06.10.2020, Lexpera).

⁶³ Kusursuz sorumluluk kavramı hakkında öğretilerdeki çok sayıda eser arasında örnek olarak bkz. Başoğlu, B. (2015). Sözleşme Dışı Kusursuz Sorumluluk Hukuku ve Özellikle Tehlike Sorumluluğuna İlişkin Değerlendirmeler, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 6(2), 38-43.

⁶⁴ Benzeri bir yaklaşımla, internet bankacılığı sistemlerinde gerçekleşen saldırılar nedeniyle, bankanın kusursuz sorumlu olduğunu (örtülü olarak) kabul eden Yargıtay kararı hakkında bkz. 11.HD., E. 2016/12135, K. 2018/3966, T. 28.05.2018, (2018, Yargı Kararları - No.61, Batider, 34(3), 354-355).

Belirli kararlarda ise bankanın ihmali, sunulan belgedeki sahteliğin tespit edilememesine değil de, bankanın bu kişinin ekonomik ve sosyal durumu hakkında yeterince araştırma yapmadığı gerekçesine dayandırılmaktadır. Örnek olarak verilebilecek bir kararda, banka tarafından, resmi evraka dayanak teşkil eden belgelerin sahteliğinin bankaca tespitinin mümkün olmadığı savunulmuş; ancak, bu itiraz, bankanın araştırma yükümlülüğünü yerine getirmediği gerekçesine dayalı olarak reddedilmiştir⁶⁵. Bu yaklaşım, bankanın kendisine sunulan resmi evrakın hazırlanmasında kullanılan belgelerin dahi geçerliliğini araştırmasını gerekli kılmakta ve bankanın bunları tespit edebilme yetisini ise sorgulamamaktadır. Konuya ilişkin bir Hukuk Genel Kurul Kararı'nda da, bankanın kendisine sunulan kimliğin sahteliğini, kimliği kullanan kişi tarafından, bu kimlik ve diğer sahte belgelerle açılan ticari işletmenin araştırılması sürecinde anlaması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır⁶⁶. Belirtilen kararlar çerçevesinde, bankanın kendisine sunulan tüm belgeleri, bunların her birinin sahte olabileceği varsayımına dayalı olarak, kapsamlı bir şekilde irdelemesi gerekecektir. Çek Kanunu'nda bu yönde açık bir yüküme yer verilmemesi bir yana, bankanın bu tür yazışmalarda bulunmasının gerektirebileceği iş yükü ve bunun çek hesabı açılması sürecini yavaşlatması ihtimali, konu açısından öne çıkabilecek diğer sorunlar arasında değerlendirilmelidir.

⁶⁵ “...keşideci tarafından bankaya ibraz edilen belgelerin resmi kurumlardan alınmış olduğu, bu belgeler alınırken bu belgelere dayanak olan belgelerin sahteliğini davalı bankanın araştırarak tespit etmesinin mümkün olmadığı, davalı banka dışında gerçekleştirilen sahtecilik işlemlerinden bankanın sorumlu tutulamayacağı... gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir... Somut olayda, banka tarafından hesap açılırken çek hesabı açılan dava dışı kişinin ve işletmesinin ticari itibarı ve ekonomik durumu konusunda yeterli araştırma yapıldığı, Kanunun aradığı gerekli basiret ve özenin gösterildiği hususları kanıtlanamamıştır. Bu durumda mahkemece, ... hüküm tesisi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir.”, (Yargıtay 11. HD., E. 2009/9458, K. 2011/1998, T. 28.02.2011, Lexpera).

⁶⁶ “Zira çek hesabı dava dışı N. A. tarafından sahte belgelerle kurulan “S. Çelik Kapı” ticari işletmesi nedeniyle açılmış olup, böyle bir işletmenin gerçekten var olup olmadığı, çek hesabı açılması için gerekli şartları taşıyıp taşımadığı her türlü imkâna sahip olan davalı banka tarafından araştırılmadan çek hesabı açılmış ve çek karnesi verilmiştir. Bankalar çek hesabı açarken sadece kendilerini değil çek hamillerini de koruyacak şekilde her türlü tedbiri almak zorundadırlar. Yukarıda bahsedilen hususlar, sahteciliği önlemek için en basit tedbirlere dahi başvurmayan ve basiretli bir tacir gibi davranmayan davalı bankanın objektif özen görevine açıkça aykırı davrandığını kanıtlayan hususlar olarak görülmelidir.”, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E. 2017/411, K. 2019/962, T. 26.09.2019, (Yargıtay İçtihat Arama Sistemi)

C. Bankaya Tazmin Talebi Yöneltilmesine Dair Esaslar

Çek hamilinin, araştırma yükümlülüğüne aykırı davranıldığı iddiasına dayalı olarak, zararının bankaca tazminini talep edebilmesi⁶⁷ belirli şartlara tabidir. Bunlar, çek bedelinin tahsil edilemediğinin ve temel ilişkiden kaynaklanan bir zararın oluştuğunun ispatlanmasıdır⁶⁸. Bunun için, çek hesap sahibi ve müracaat borçlularına ilişkin yapılan takiplerin sonuçsuz kalması ve aciz vesikasının alınması gerekmektedir⁶⁹. Ayrıca, çeki dair temel ilişkiden kaynaklı zararının oluştuğunun ve bunun da, temel ilişkiye dayalı olarak tazmin edilemediğinin belgelenmesi şarttır⁷⁰. Bunlara ek olarak, davacının zararının, bankanın çek hesabını araştırma yükümlülüğüne aykırı şekilde açmasına dayandığının ispatı zorunludur. Yargıtay bir kararında yalnızca, çek hesap sahibinin üzerinde hacze konu edilebilecek malvarlığı bulunmadığı ve bu durumdaki birine çek hesabı açılmasının araştırma yükümlülüğüne aykırılık taşıdığı iddiasına dayanan davacının talebini, iddiasını ispatlayamadığı gerekçesiyle reddetmiştir⁷¹.

⁶⁷ Tazmin sorumluluğunun, Borçlar Kanunu m. 49'a dayandırılabilmesi ya da sözleşmesel sorumluluk olarak değerlendirilebileceği görüşü için bkz. Poroy ve Tekinalp, 2018: 373.

⁶⁸ "...sunulan belgelere nazaran davacı ...Ltd. Şti.'nin bu çekler nedeniyle dava tarihi itibarıyla çek müracaat borçluları hakkında takip yapıp, yaptığı takiplerin ve açtığı davaların sonuçsuz kaldığına, icra müdürlüğü'nden veya iflas masasına alacak kaydı yaptırarak icra veya iflas müdürlüğünden aciz vesikası almadığı, hamili olduğu çekler nedeniyle zararının doğduğunu belgeleyemediği, davacının, asıl akdi ilişki içinde çek müracaat borçlularından alacağını tahsil edemediğini belgelemeden (zararının doğduğunu kanıtlamadan) bankaya karşı sorumluluk davası açamayacağı...", İstanbul 13. Asliye Ticaret Mahkemesi, E. 2018/460, K. 2019/1028, T. 27.12.2019, (Lexpera).

⁶⁹ "Ayrıca, Yargıtay 'nin yerleşik içtihadına göre, karşılıksız çek için davacının evvela kendi akidinden alacağını tahsil yoluna gitmesi, tahsil edememesi halinde davalı bankaya müracaat etmesi gerekmektedir. Somut olayda, davacı tarafından dava dışı çek keşidecisi hakkında 16/09/2014 tarihinde başlatılan icra takibi sonuçsuz kalmış ve 17/06/2016 tarihinde Borç Ödemeden Aciz Belgesi düzenlenmiş olup, dolayısıyla davacının davalı bankaya müracaat hakkının bulunduğu kabul edilmelidir.", (İstanbul BAM, 14. HD, E. 2018/1582, K. 2019/1419, T. 07.11.2019, (Lexpera)); "...evvela çek üzerinde cirosu bulunan ve davacının akidi olan ... Tekstil ile diğer çek borçlularına müracaat ederek alacağını tahsil etmesi gerekir. Bunun yapılamaması durumunda ise davalı bankaya başvurabilir." (Yargıtay 11. HD., E. 2012/3838, K. 2013/4448, T. 07.03.2013 (Yargıtay İçtihat Arama Sistemi).

⁷⁰ Kambyo senetlerinde sebepsiz zenginleşme ve temel borç arasındaki ilişki hakkında bkz. Durgut, R. (2015). Kambyo Senetlerinde Sebepsiz Zenginleşme, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 17-20.

⁷¹ "...somut olayda davacı tarafın zararının, davalı bankanın kanun ve yönetmeliklerin kendine yüklediği basiretli ve itinalı davranma yükümlülüğünü yerine getirmeden dava dışı kişiye çek karnesi vermesinden kaynaklandığını davacı taraf kanıtlamak zorundadır. Davacı

Bankanın kusurlu olduğuna hükmedilen kararlarda, çek hamilinin de çek hesap sahibinin güvenilirliğini teyit etmesi gerektiğine vurgu yapılmaktadır⁷². Önceden tanımadığı bir kişinin ekonomik durumu ve ödeme kabiliyetini araştırmadan çek kabul eden çek hamilinin de, banka ile eşit kusurlu olduğu⁷³, araştırma yükümlülüğünün çekin garantili çek vasfı taşımasına sebep olmayacağı ve çek hesabının hangi bankada bulunduğu değil, hesap sahibinin ödeme gücünün önem taşıdığı⁷⁴ belirtilmektedir. Banka ve çek hesap sahibi arasında takdir edilen kusur oranı farklılık göstermekle birlikte, çoğunlukla bankanın yüzde yetmiş ya da elli kusurlu olduğu, kalan kusurun ise çek hamilinde bulunduğu yönünde kararlar verilmektedir⁷⁵.

III. BANKALARIN ARAŞTIRMA YÜKÜMLÜLÜĞÜNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER

A. Yükümlülük Kapsamının Belirsizliği Yönünden

Bankaların çek hesap sahibine ilişkin araştırma yükümlülüğünün, yargı kararlarında geniş bir şekilde yorumlandığı tespit edilmektedir. Belirtilen kararların temel dayanak noktalarından birisi Çek Kanunu m.2/1'de yer

---

tarafından gösterilen ve bu doğrultuda toplanan deliller doğrudan ve uygun illiyet bağımlı kanıtlamaya yeterli değildir." (Yargıtay 7. HD., E. 2009/3259, K. 2009/4335, T. 13.10.2009, (Lexpera).

⁷² "...davacının akidinden tahsilat yapamadığı göz önüne alındığında zararın meydana gelmesinde akidini iyi seçmeyen ve ticari ilişkiye girdiği kişileri yeterince araştırmayan davacının da bu suretle kusurlu olduğu gözetildiğinde mahkemece davalının tamamen kusurlu olduğunun kabulü de doğru değildir.", (Yargıtay 11 HD., E. 2014/7007, K. 2014/16915, T. 05.11.2014, (Yargıtay İçtihat Arama Sistemi); "...davacının da basiretli bir tacir gibi davranarak ticari ilişkiye girdiği kişileri seçmekte dikkatli davranması ticari hayatın olağan akışı içerisinde yapması gereken davranışlarından biridir. Bu itibarla, yeterli araştırmayı yapmadan çek ile satım yapan davacının müterafik kusuru bulunmakta olup...", (Yargıtay 11. HD., E. 2014/6757, K. 2014/11081, T. 10.06.2014, (Yargıtay İçtihat Arama Sistemi).

⁷³ Yargıtay 11 HD., E. 2014/10290, K. 2014/16860, T. 05.11.2014, (Lexpera).

⁷⁴ "Garantili çekler dışında muhatap banka çek meblağının tamamından sorumlu tutulamaz...çek hangi bankaya ait olursa olsun lehtar keşideciye ve onun ödeme gücüne güveneceğinden...", İstanbul 5. Asliye Ticaret Mahkemesi, E. 2015/1100, K. 2019/186, T. 27.02.2019, (Lexpera). Garantili çek kavramı hakkında bkz. Öztan, 2018: 263; Pulaşlı, 2020: 288-289; Ülgen ve Helvacı ve Kaya ve Nomer Ertan, 2021: 325-326; Bilgili F. ve Demirkapı, E. (2018). Kıymetli Evrak Hukuku, Bursa: Dora Yayıncılık, 178.

⁷⁵ Bankanın yüzde yetmiş kusurlu olduğuna dair kararlara örnek olarak bkz. Yargıtay 11. HD., E. 2016/6420, K. 2017/7010, T. 07.12.2017, (Yargıtay İçtihat Arama Sistemi). Bankanın yüzde elli oranda kusurlu bulunduğu kararlara örnek olarak bkz. Yargıtay 11. HD., E. 2014/10290, K. 2014/16860, T. 05.11.2014, (Lexpera).

verilen, “Bankalar, çek hesabı açılması ile ilgili olarak...ilgili kişinin ekonomik ve sosyal durumunun belirlenmesinde gerekli basiret ve özeni gösterirler.” hükmüdür. Kanun metninde, yalnızca anılan durumların bankalar tarafından “belirlenmesi” yükümlülüğüne atıf yapılmakta ve bunun, çek hesabının açılması için bir yeterlilik testi olduğu yönünde bir hükme yer verilmemektedir. Anılan yükümlülüğü, yalnızca Kanun metni üzerinden yorumlaması beklenen bir kişinin ulaşabileceği sonuç, bankaların müşterilerinin mali ve sosyal durumlarını tespit etmesi ve çek hesabının açılması sürecinde bu kişilere sunacakları hizmetleri, bu tespit çerçevesinde tayin etmeleri gerektirir.

Bununla birlikte Kanun Gereçesi’nde, anılan maddeye ilişkin olarak yer verilen açıklamalarda, bankalarca çek hesabının açılabilmesi için, başvuruda bulunanın “ekonomik ve sosyal durumunun da çek hesabı açmasına imkân tanınması gerek(tiği)” belirtilmektedir⁷⁶. Türk hukukunda çek hesabının açılabilmesi için, ana hatları Gereççe’de belirlenmekle birlikte, detayları yargı kararları ile somutlaştırılan iki ayrı eşik aşılmasının gerekli olduğu sonucuna ulaşılabilir. Kanaatimizce, anılan eşikler genel bir belirsizlik taşımaktadır⁷⁷. Ekonomik ve sosyal duruma ilişkin bu eşiklerin yorumlanmasında, Gereççe’de yer verilen açıklamalar arasından yararlanılabilecek tek ifade, başvurucunun durumunun kendisine çek hesabı açılmasına imkân tanınmasıdır. Bu hususta, ekonomik açıdan yeterlilik, başvurucunun hesabı açmaktaki gayesi üzerinden mi, yoksa mevcut malvarlığı açısından mı değerlendirilmelidir? Eğer, mevcut malvarlığı üzerinden değerlendirme yürütülürse, hesap sahibinin karşılıksız çeki neden olmayacak ya da en azından, böyle bir sonuçla karşılaşılırsa, icra takibi neticesinde karşılığın tahsil edilmesine imkân tanıyabilecek düzeyde yüksek bir malvarlığına mı; yoksa, en azından asgari yaşam standartlarını karşılamaya yetecek ve çek ile ödeme yapmasını gerektirebilecek harcamalar yapmasına olanak

⁷⁶ Konu açısından, Kanun metninin yorumlanmasında, Kanun Gereçesi’nden de yararlanılması gerekmektedir. Çek Kanunu m. 2’de, “ilgili kişinin ekonomik ve sosyal durumunun belirlenmesinde gerekli basiret ve özeni gösterirler.” ifadesiyle yalnızca, bu konudaki yükümlülüğe yollamada bulunmaktadır. Kanun’un maddelere dair Gereçesi’nde ise, “...kişinin ekonomik ve sosyal durumunun da çek hesabı açmasına imkân tanınması gerekir.” ifadesiyle, anılan araştırma neticesinde elde edilen sonuç ile çek hesabı açma kararı arasındaki ilişki somutlaştırılmaktadır. Bir diğer ifadeyle, Kanun sadece yükümlülüğü belirtmekle yetinmekte; çek hesabı açılması şartlarının tespitinde esas alınabilecek ifadeler ise, Gereççe’de yer verilmektedir.

⁷⁷ Helvacı, M. (2009). Çek Kanunu Tasarısı’nın Genel Olarak Değerlendirilmesi, *Batider*, (24) 4, 241; Ayli, 2019: 66; Özsoy, 2020: 48. 4814 sayılı Kanun’daki ilgili düzenlemelere dair soyutluk eleştirisi hakkında bkz. Dirikkan, 2002: 10-11; Özdamar, 2002: 9.

tanyabilecek bir malvarlığına mı sahip olması aranacaktır? Ya da bu kişinin, bankanın her bir çek yaprağı açısından ödemekle yükümlü olduğu tutarların toplam karşılığı kadar bir malvarlığına sahip bulunması yeterli kabul edilecek midir⁷⁸? Ekonomik açıdan yeterlilik, başvuru hesabı kullanmadaki gayesi açısından değerlendirilecekse, kişinin sınırlı ölçüdeki ticari faaliyetine ilişkin yatırım bütçesini, ileri tarihli çek⁷⁹ kullanarak sağlayacağını ve piyasadaki tedarikçi ve müşteriler ile arasındaki ilişkilerinin, çek bedellerini bu döngü içinde zamanında ödemesi açısından fazlasıyla yeterli olacağını beyan etmesi, makul bir ekonomik durum olarak değerlendirilecek midir?

Gerekçe anılan sorulara yanıt vermemekte ve “*kişinin ekonomik durumunun çek hesabı açtırmaya müsait olup olmadığı*” araştırılmasının gerekli olduğunu belirtmekle yetinmektedir. Bununla birlikte, kişinin çek yapraklarını hangi bedeller için dolduracağını önceden kesin bir şekilde öngörülebilmesi karşısında, yapılacak değerlendirmenin ancak tahmini bir nitelik taşıyacağı ifade edilmelidir. Kanun Gerekçesi’nde çekin güvenli bir ödeme aracı haline getirilmesi amacına yapılan vurgu ve hesabın açılması için uygulanan sosyal yeterlilik testi bir arada değerlendirildiğinde, düzenlemede yüksek bir maddi eşliğin benimsendiği sonucuna ulaşılabilir. Bu hususta bankanın öncelikle, başvuruda bulunan kişinin düzenleyeceği çeklerin bedellerini ve çek hesabının işleyişine dair masrafları ödeme kabiliyetini araştırması gerekmektedir⁸⁰. Bu değerlendirmenin tahmini niteliği gereği,

⁷⁸ 2021 yılı için anılan rakam, 2670 TL olarak belirlenmiştir, (Çek Defterlerinin Baskı Şekline ve Bankaların Hamile Ödemekle Yükümlü Olduğu Miktarın Belirlenmesine İlişkin Tebliğ’de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ, RG. 25.01.2021, S. 31375). Anılan ihtimal kabul edilirse, 20 yapraklı bir çek defteri verilmesi öngörülen bir çek hesabı için, ilgili kişinin 53.400 TL ya da buna karşılık gelen malvarlığı bulunması aranacaktır. Kanun’un amacının, yalnızca yasal sorumluluk tutarı çerçevesinde bankayı korumak olmadığı; öne çıkan amacın, çekin ödeme aracı olma vasfına duyulan toplumsal güvenin temini olduğu dikkate alındığında, toplam çek yaprağı sayısı çarpı bankanın ödemekle sorumlu olduğu tutarın bankaya yatırılmış ya da teminatlandırılmış olmasının, mali yeterlilik testinin aşılması için tek başına yeterli olmayacağı savunulabilir.

⁷⁹ Bu konuda öğretilerdeki çok sayıda eser arasından örnek olarak bkz. Yıldırım, A. H. (2017). Türk Hukuku’nda Vadeli Çek (İleri Tarihli Çek) ve Bunun Doğurduğu Sonuçlara İlişkin Bazı Tespitler, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 21(4), 91 vd.

⁸⁰ *Poroy/Tekinalp ve Pulaşlı* bunu, ilgilinin mali durumunun çek hesabı kullanılmasını mümkün kılması olarak değerlendirmekte ve incelemenin, gerçek kişilerde mali olanaklar, tacirlerde işletme hesapları, tüzel kişilerde sermaye ile şirket malvarlığı üzerinden yapılacağını belirtmektedir, (Poroy ve Tekinalp, 2018: 375; Pulaşlı, 2018: 355). *Kayıhan* ise mali duruma ilişkin bu şartı, ilgilinin “*finansal ve mali gücünün, düzenlediği çekleri ödeme hususunda sorun olmayacak şekilde güçlü olması*” gerekliliği olarak tanımlamaktadır, (Kayıhan, Ş. (2020). Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 247). Anılan

bankanın anılan asgari toplam bedeli belirlerken, başvuruda bulunanın öngörülemeyen çek düzenleme alışkanlıkları sergileme ihtimalini de hesaba katarak ihtiyatlı davranması yerinde olacaktır. Belirtilen tetkikin birçok durumda, başvuruçunun ortalamasının üzerinde bir mali güce sahip olmasının aranması sonucunu doğuracağı ileri sürülebilir. Anılan değerlendirmenin, kişinin ileride oluşması muhtemel malvarlığı üzerinden değil, mevcut mali durumu üzerinden yürütüleceği anlaşılmaktadır.

Yargı kararlarında da genellikle, ekonomik yeterlilik şartına ilişkin yüksek bir eşiğin benimsendiği tespit edilebilmektedir. Bu durumu oluşturan asıl neden, bankanın araştırma sorumluluğunun sadece çek hesabının açılması süreci ile sınırlanmaması; çek hesap sahibinin düzenlediği çeklerin bedellerini ödeyememesi durumunda, bu tarih itibarıyla üzerinde hacze konu edilebilecek malvarlığının bulunmamasının da, bankanın araştırma yükümlülüğünün ihlaline gerekçe olarak kabul edilmesidir⁸¹. Bu vesileyle bankanın üzerine, sadece hesabın açılma süreciyle sınırlanmayan ve hesabın açık olduğu süre boyunca da kesintisiz olarak devam ettirilen bir araştırma yükümlülüğü yüklenmektedir⁸². Yargının anılan eğilimi, bankanın maddi yeterliliğe ilişkin değerlendirme yürütürken olabildiğince ihtiyatlı davranması gerektiği kanaatini desteklemektedir.

Sosyal yeterlilik kavramının yorumlanmasında ise, ekonomik yeterlilik kavramına göre çok daha büyük bir belirsizlikle karşılaşmaktadır. Çek Kanunu Gerekeşi'nde konu, "*kişinin, çek hesabı açtırmayı gerektirecek bir sosyal konuma sahip olması gerekir.*" ifadesiyle açıklanmaktadır. Yargı kararlarında genellikle ekonomik durumun araştırılması gerekliliği ile birlikte kullanılan bu kavram, bir kararda ise örtülü şekilde, ilgilinin "*karacterinin*

---

düzenlemenin, bankacılıkta İskandinav yaklaşımının bir yansıması olduğu yönünde bkz. (Poroy, R. ve Tekinalp, Ü. (2010). Kıymetli Evrak Hukuku Esasları. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 307).

⁸¹ Davacının, karşılıksız çıkan çek nedeniyle, çek hesap sahibinin üzerinde hacze konu edilebilecek malvarlığı bulunmadığı ve çeklerin hamili olmayı, davalı bankanın ismine güvenerek kabul ettiğini belirtmesi karşısında, Yargıtay bankanın bu kişinin yeterince araştırılmamasından dolayı sorumluluğu bulunduğu kararına ulaşmıştır, (Yargıtay 11. HD., E. 2014/10290, K. 2014/16860, T. 05.11.2014, Lexpera). Aynı yönde bkz. İstanbul 5. Asliye Ticaret Mahkemesi, E. 2015/1100, K. 2019/186, T. 27.02.2019, (Lexpera). Davacının benzeri gerekçelere dayanmasına rağmen, bunun davalı bankanın kusurunu ispatlamak için tek başına yeterli olmadığı sonucuna ulaşılan BAM kararının onandığı aksi yöndeki bir Yargıtay kararı için ise bkz. Yargıtay 11. HD., E. 2020/1373, K. 2021/798, T. 03.02.2021, Lexpera)

⁸² Bu konuda örnek olarak bkz. Yargıtay 11. HD., E. 2013/4615, K. 2014/11284, T. 12.06.2014, (Lexpera).

(*moralite*) ve *kapasitesinin*” incelenmesi olarak açıklanmıştır⁸³. Sosyal konum kavramı, kişinin toplumun diğer fertleriyle olan ilişkileri açısından, iş, mali durum, eğitim ve benzeri değişkenlere göre yerinin belirlenmesi neticesinde ortaya çıkan sonuç olarak tanımlanabilir⁸⁴. Kanun Gerekeçesi'nin açıklamaları çerçevesinde, bu değişkenlerin banka tarafından tespit edilebilenlerinin geneli açısından, kişinin durumunun çek hesabının açılmasını gerektirmesi aranmaktadır⁸⁵. Burada vurgulanması gereken, kanaatimizce bilinçli bir tercihe dayanmasa da, Gerekeç'e'nin lafzi yorumu itibariyle, sosyal konum açısından gerekli eşiği oldukça yukarı çektiğidir. Aranan, kişinin sosyal konumu itibariyle bir çek hesabını makul şekilde kullanabileceğinin tespiti değildir. Kişinin sosyal konumunun ulaştığı seviyenin, çek hesabının kullanılmasını gerekli kılmaması; bunun bir nevi zorunluluk olarak ortaya çıktığının, banka tarafından tespit edilmesidir. Bu durum karşısında, Gerekeç'e'nin öngördüğü sistem birebir uygulandığında çek hesabının ancak, çek kullanmamalarının, içinde buldukları sosyal konum nedeniyle olağandışı görüleceği kişilere açılacağı sonucuna ulaşılabilir. Uygulamada bankaların, genellikle anılan yorum doğrultusunda hareket etmedikleri görülmekle birlikte; bu durum, gelecekteki yargı kararlarında belirtilen lafzi yorumun esas alınması ihtimalini ortadan kaldırmamaktadır.

Ekonomik durumun tespit eşiği açısından düzenlemede genel bir belirsizlik bulunmakla birlikte, en azından ekonomik göstergelerin somut veriler ekseninde incelenmesinin ve ölçülebilir sonuçlara erişilmesinin mümkün olduğu vurgulanmalıdır. Örneğin, bir kişinin taşınır-taşınmaz malvarlığı⁸⁶, alacak-borç dengesi ya da bir şirketin yedek akçelerindeki⁸⁷

⁸³ İstanbul 16. Asliye Ticaret Mahkemesi, E. 2018/464, K. 2019/1197, T. 24.12.2019, (Lexpera). Poroy/Tekinalp ise bu hususta, başvuruda bulunan kişinin “sosyal ve ticari açıdan şöhretinin” değerlendirilmesi gerektiğini; kişinin “bataklı, ödeme ahlakı zayıf, işletmenin içini boşaltıcı, dolanlı işlemler yapan, karmaşık ilişkilere giren” biri olarak tanınması halinde, kendisine çek hesabı açılmaması gerektiğini belirtmektedir, (Poroy/Tekinalp, 2010: 307). Bu yönde ayrıca bkz. Kayıhan, 2020, 248.

⁸⁴ Bu konuda genel bir değerlendirme için bkz. Derczynski, W. (1970). Social Position as a Component of Social Structure, The Polish Sociological Bulletin, (21), 33-36 ve 40-41.

⁸⁵ Bu durum Çolak tarafından ise, çek karnesinin “buna layık olanlara verilmesi” gerekliliği olarak açıklanmaktadır, (Çolak, H. (2002). 3167 sayılı Kanun'un Uygulamasında Bankaların Özen Yükümlülüğü ile Karşılıksız Çek Keşide Etmek Suçunun Cezaî Hüküm ve Sonuçları, Çek Hukukunun Güncel Sorunları, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası, 84).

⁸⁶ Sermaye şirketleri açısından malvarlığı ve esas sermaye kavramları hakkında bkz. Kırca, İ. ve Şehirali Çelik, F. H. ve Manavgat, Ç. (2013). Anonim Şirketler Hukuku, C. 1. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 308-311.

⁸⁷ Yedek akçe kavramı hakkında bkz. Moroğlu, E. (2015). Anonim Ortaklıklarda Sermaye Arttırımı, İstanbul: On İki Levha Yayınevi, 213-226; Çağırğan Tuncer, S. ve Ulusoy, Y.

toplam rakam, sayıya dökülebilir verilerdir. Sosyal durum değerlendirmesi ise, yapısı gereği buna benzer bir somutluk içermemektedir. Ayrıca, sosyal durumun belirlenmesinde hangi değişkenlerin esas alınacağı da, kavramsal olarak belirsizlik içermektedir. Bunlar, kişinin iş hayatında elde ettiği başarılar, ticaret yaşamındaki tecrübesi gibi başlıklar olabileceği gibi; kişinin medeni durumu, ticari hayatıyla alakasız suçları içeren adli sicil kaydı ya da özel yaşamına dair haberler de olabilir. Bankaların tüm bu değişkenlere ilişkin araştırma yapmayı mümkün kılacak bir personel tahsisi ya da bu yönde bir istekliliği⁸⁸ olmadığı zaten bilinen bir gerçek olmakla birlikte; bu örneklerin verilmesinin asıl sebebi, kavramın genişliğini açıklamak ve bankaların, bu başlıklardan biri hakkında yeterince araştırma yapmadıkları gerekçesiyle, yükümlülüklerini ihmal ettikleri yönünde bir yargı kararıyla karşılaşmaları ihtimaline işaret etmektir⁸⁹. Kişinin özel hayatına ve sosyal yaşantısına ilişkin

(2017).Yedek Akçeler, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof.Dr. Şeref Ertaş'a Armağan, 19(özel sayı), 1971 vd.

⁸⁸ 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu çerçevesinde banka ve kişisel verilerin işlenmesine ilişkin şartlar hakkında bkz. Özcan, G. (2019). Bankacılık İş ve İşlemlerinde Kişisel Verilerin Korunması, İstanbul: Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 37-74. Özel hayatın gizliliği nedeniyle, bankaların ilgilinin sosyal durumuna ilişkin detaylı bir inceleme yürütmesinin beklenmemesi gerektiği yönünde bkz. Korkut, 2019: 72. Kanaatimizce, anılan Kanun m. 5/2-a'da yer verilen "kanunlarda açıkça öngörülmesi" istisnasının, Çek Kanunu m.2/1 çerçevesinde yürütülecek incelemeler açısından da uygulanması mümkündür, (Kredi kartı başvuruları yönünden benzeri doğrultuda bkz. Özcan, 2019: 55). Her ne kadar, Çek Kanunu'nda bankalarca yürütülecek araştırmanın sınırları açıkça belirtilmemiş olsa da, bu istisnanın, doğrudan araştırma yükümlülüğü sınırları içinde kalması beklenebilecek verilerle sınırlı olduğu sonucuna varılabilir.

⁸⁹ Sosyal açıdan araştırma yükümlülüğünün muğlaklığı nedeniyle, bankanın bu yükümünü yerine getirmediği iddiasına dayanılmasının mümkün olduğu ve bunun bankanın sorumluluğunu genişlettiği görüşü hakkında bkz. Dirikkan, 2002: 10-11. Bankaca, müşteriye ilişkin bilgilerin edinilmesi yükümlülüğüne, finansal suçlarla mücadeleyle ilişkin mevzuatta da yer verilmektedir. Buna örnek olarak bkz. "Yükümlüler, müşterinin tanınmasına ilişkin esaslar kapsamında; kendileri nezdinde yapılan veya aracılık ettikleri işlemlerde işlem yapılmadan önce, işlem yapanlar ile nam veya hesaplarına işlem yapılanların kimliklerini tespit etmek ve gerekli diğer tedbirleri almak zorundadır." (5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun, m. 3, RG. 11.10.2006, S. 26323). Bu hususta ayrıca bkz. Müşterinin Tanınması İlkesi Kapsamında Sıkılaştırılmış Tedbirler, Hazine ve Maliye Bakanlığı – Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı, <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/sites/12/2021/04/Sikilastirilmis-Tebirler-Rehberi.pdf>, (erişim tarihi: 22. 08.2021). Kanaatimizce, Çek Kanunu'nda yer verilen araştırma yükümü, anılan düzenlemelerdekine göre farklılık taşımaktadır. Çek Kanunu'ndaki yükümlülük, müşterinin taşıyabileceği özel risklerden bağımsız olarak, çek hesabı açılması başvurusunda bulunan herkesi kapsamakta ve değerlendirme, mali ve sosyal duruma dair sabit eşikler üzerinden, (aksi yönde yargı kararları bulursa da) yalnızca çek hesabının açılması aşamasında yürütülmektedir. Finansal suçlara ilişkin yapılacak araştırma ise süreklilik

verilerin ne şekilde tespit edilebileceği, incelemenin ne kadar geçmişe yürütüleceği⁹⁰ ve bankanın, bu husustaki sorumluluk sınırının belirsizliği de karşımıza bir diğer sorun olarak çıkmaktadır⁹¹.

B. Yükümlülüğün Yerindeliği Yönünden

4814 sayılı Kanun ile Türk hukukuna dâhil olan bankanın araştırma yükümlülüğünün temel amacı ve çıkış noktası, banka çek hesap sahiplerinin bilgilerine erişilememesi sorununun önüne geçilmesidir⁹². 5941 sayılı Kanun Gereğesi'nde yer verilen açıklamalar ve mevcut yargı uygulaması neticesinde, anılan yükümlülük günümüzdeki kapsamına ulaşmıştır. Yalnızca Türk Ticaret Kanunu m. 18/2 hükmü açısından dahi, tacir olan bankanın çek hesabı açacağı kişinin gerçek kimlik ile iletişim bilgilerini ve ilgili düzenlemelerde belirtilen diğer bilgileri temin etmesinin beklenmesi ve ihmali halinde, buna aykırı davranan bankaların sorumluluğuna gidilmesi gerektiği sonucuna ulaşılabilir. Bu hususta 5941 sayılı Kanun açısından yerindeliği

---

taşımakta ve derinliği de, müşterinin taşıdığı riske göre değişebilmektedir. Bu konuda bkz. Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmelik, m. 18, 19, 20, 25, (RG. 09.01.2008, S. 26751).

⁹⁰ Örneğin, başvuruda bulunan kişinin uzun bir süre önce şüpheli işlemlerde bulunmuş olması, bu kişinin sosyal yeterlilik testini geçememesi için yeterli bir gerekçe teşkil edecek midir? Düzenleme, bu soruyu cevapsız bırakmaktadır. Yargı kararlarının genel eğilimi dikkate alındığında ise, bu kişinin anılan davranış kalıbından tamamen uzaklaştığına dair verilere eriştiğini ispat edemeyen bankanın, araştırma yükümlülüğünü ihlal ettiği kararına ulaşılması muhtemel gözükmektedir. Kanaatimizce, bankanın zaman sınırı olmaksızın kişiye ilişkin ulaşabildiği tüm verileri incelemekle birlikte; asıl ağırlığı kısa ve orta vadeli gelişmelere vermesi daha yerinde olacaktır. Uzun süre önce gerçekleştirilen eylemin, kişinin takip eden yıllardaki sosyal durumundan dahi şüphe oluşturabilecek aykırılıkta olması, bunun istisnaları arasındadır.

⁹¹ Örneğin, bir kişinin çek hesabı açılışı sürecine kadar tüm ödemelerini düzenli şekilde yaptığını ve istikrarlı bir iş hayatı olduğunu varsayalım. Anılan kişinin, özel hayatında yaşadığı anlık bir buhran nedeniyle, tespit edilemeyen bir ülkeye tüm malvarlığını da hızlıca nakde dönüştürerek yerleşmesi, bankanın bu kişinin sosyal durumunu araştırma yükümlülüğüne aykırı davrandığını ispata yetecek midir? Kanaatimizce, mevcut yargı kararları, bu yönde bir yorumu tamamen ihtimal dışı bırakmamaktadır. Özellikle, bazı yargı kararlarında bankaların eylemleri ile gerçekleşen zarar arasında illiyet bağının detaylı olarak irdelenmemesi, bu yöndeki iddiaların kabulü ihtimalini arttırmaktadır.

⁹² “Öte yandan, 3167 sayılı Kanunla ilgili olarak açılan davaların bir kısmında, keşidecinin kimliği dışında bir bilgi bulunmaması, yargılamada sanık durumunda olan bu kişilerin bulunup savunmalarının alınmasında güçlüğü neden olduğundan yargılama uzamaktadır... Böylece, mahkemelerin yargılama bakımından gerekli delillere ulaşmaları kolaylaştırılmaktadır.”, (Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun ile İcra ve İflas Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/970)

irdelenmesi gereken asıl hususlar ise, çek hesabının ancak istisnai bazı nitelikleri taşıyan kişilere açılabilmesi ilkesi, bu niteliklerin tespitinde kullanılan eşikler ve bankanın sorumluluğunun geniş bir şekilde yorumlanması ve hatta bazen sorumluluğa, bankanın somut olaydaki ihmali tetkik dahi edilmeden gidilmesidir.

5941 sayılı Kanun'da, Gerekçe'deki açıklamalar vasıtasıyla, bankanın araştırma yükümlülüğü ağırlaştırılmıştır⁹³. Kanun'da, önceki düzenlemelere göre farklı bir yaklaşımın benimsendiği ve piyasayı, çek hamillerini ve ticaret dünyasını korumanın amaçlandığı belirtilmektedir⁹⁴. Anılan ilgililerin korunabilmesi için kanaatimizce Kanun tarafından benimsenen yöntem, çek hesabı açılacak kişilerde bankaca aranması gereken niteliklere dair eşğin yükseltilmesi ile çekin, ancak bedelinin ödenmesinde sorunlara sebep olmayacağı öngörülen kişilerce düzenlenmesinin sağlanmasıdır. Bu, dolaylı olsa da, piyasadaki çek arzının kısıtlanması ve ödenme durumuna sebep olabilecek kişilerin sistem dışında tutulması amacını taşımaktadır⁹⁵. Bu

⁹³ “Tasarının yeniliklerinden biri de, çekle işleyecek hesaplarda bankaların gösterecekleri özen hükümlerinin ve bu hükümler bağlamında bankaların sorumluluklarının ağırlaştırılmasıdır.”, (5941 sayılı Kanun, Genel Gerekçe).

⁹⁴ “Tasarı, 3167 sayılı Kanunun bazı kurum ve hükümlerinden esinlenmiştir. Ancak, kısmen de olsa halefiyetten söz etmeye imkân bulunmamaktadır. Çünkü, Tasarı 3167 sayılı Kanundan farklı bir felsefeyi temel almıştır, değişik düşüncelerle yaklaşımların ürünüdür ve sadece çek hamillerini değil, genel olarak piyasayı, ticaret dünyasını ve kamuyu korumaktadır. Tasarı 5237 sayılı Kanuna uyum sağlamak yanında, çekin, uygulayıcıdan gelen isteklere uygun olarak, güvenilir bir ödeme aracı olmasını amaçlamaktadır. Bunda, yukarıda belirtildiği gibi piyasaların ve kamunun menfaati vardır. Bu toplumsal bir menfaattir. Ayrıca çeki teorideki yerine oturtmak vazgeçilemez bir amaçtır.”, (5941 sayılı Kanun, Genel Gerekçe)

⁹⁵ Anılan durum çekin, Çek Kanunu açısından, herkes tarafından ve gündelik harcamalar için dahi kullanılan bir ödeme aracı olarak değerlendirilmemesi ile de ilgilidir. Konuya ilişkin istatistikler de, bu yaklaşımın ülkedeki çek kullanım alışkanlıklarının genel bir yansıması olarak kabulünü mümkün kılmaktadır. Örneğin, nüfusu Türkiye'ye göre daha az olan Birleşik Krallık'ta 2019 yılında 272 milyon çek düzenlenmişken; aynı yıl ülkemizde, bu sayı 16.8 milyonda kalmıştır, (İstatistikler için bkz. UK Payment Markets Summary 2020, UK Finance, Haziran, 2020, <https://www.ukfinance.org.uk/system/files/UK-Payment-Markets-Report-2020-SUMMARY.pdf>, (erişim tarihi: 05.07.2021; Bankalara İbraz Edilen ve Karşılıksız İşlemi Yapılan Çek Bilgileri, Türkiye Bankalar Birliği, Risk Merkezi, https://www.riskmerkezi.org/Content/Upload/istatistikraporlar/ekler/2837/Bankalara_Ibraz_Edilen_ve_Karsiliksiz_Islemi_Yapilan_Cek_Bilgileri_-_Mayis_2021.pdf, (erişim tarihi: 05.07.2021)). Ülkemizdeki çek uygulamasının, gündelik yaşamda çek kullanımına göreceli olarak daha fazla yer verilen Birleşik Krallık benzeri ülkelerden farklılaştığı görülmektedir. Çeke dair düzenleme esasları açısından, İngiliz ve Kıta Avrupası sistemlerinin tasnifi ve karşılaştırılmaları hakkında bkz. Kendigelen, 2021: 14-18.

hususla cevaplanması gereken ilk soru, bu yöntemin yerinde olup olmadığıdır. Hukuki düzenlemeler, diğer birçok değişkenle birlikte, sağladığı ekonomik etkinlik ya da verimlilik çerçevesinde değerlendirilebilir⁹⁶. Konuya bu açıdan yaklaşıldığında, 5941 sayılı Kanun'un yasalaşmasından günümüze, karşılıksız çek oranlarının genel bir azalma eğiliminde olduğu tespit edilmektedir⁹⁷. Her ne kadar, bu sonucu etkileyen diğer birçok değişken bulunsun da, Kanun'un karşılıksız çek karşısında etkin bir önleyicilik⁹⁸ sağladığı sonucuna ulaşılması

⁹⁶ Farklı bir hukuk sistemine ilişkin olmakla birlikte, ticaret hukukunun teorik amaçlarına ilişkin sunduğu genel geçer tasnif açısından bkz. Goode, R. (1988). The Codification of Commercial Law, *Monash University Law Review*, 14(3), 148-155. Hukuk ve ekonomi ilişkisine dair öğretilerdeki çok sayıda çalışma arasından örnek olarak bkz. Jolls, C. ve Sunstein, C. R. ve Thaler, R. (1998). A Behavioral Approach to Law and Economics, *Stanford Law Review*, (50), 1471 vd.

⁹⁷ 2009 yılında, bankalara ibraz edilen toplam çek sayısına göre %6.9 oranında olan karşılıksız çek sayısı, 2020 yılında 1.4'e gerilemiştir. Bununla birlikte, karşılıksız işlemi yapıldıktan sonra, bedeli ödenen çeklerin oranı ise 2009 ve 2020 yıllarında sırasıyla, %59 ve %34 olarak, düşüş kaydetmiştir. (Karşılıksız işlemi yapıldıktan sonra ödenen çeklerin sayısındaki azalmaya işaret eden oranlar, o yıl istatistiki olarak gerçekleşen karşılıksız işlemi toplam sayısına göre hesaplandığından dolayı, karşılıksız çıkan çek sayısındaki yıllara göre gerçekleşen genel azalmadan etkilenmemektedir), (Veriler için bkz. Bankalara İbraz Edilen ve Karşılıksız İşlemi Yapılan Çek Bilgileri, Türkiye Bankalar Birliği, Risk Merkezi, https://www.riskmerkezi.org/Content/Upload/istatistikraporlar/ekler/2837/Bankalara_Ibraz_Edilen_ve_Karsiliksiz_Islemi_Yapilan_Cek_Bilgileri_-_Mayis_2021.pdf, (erişim tarihi: 05.07.2021). Belirtilen verilere dayalı olarak, 5941 sayılı Kanun'un yürürlükte olduğu zaman aralığında karşılıksız çek oranının düştüğü; ancak, karşılıksız işlemi yapılan çeklerde tahsil edilememesi oranının arttığı sonucuna ulaşılabilir. Bu durum, anılan sonucu etkileyen diğer ekonomik ve sosyal değişkenler göz ardı edildiğinde, iki farklı ihtimal üzerinden değerlendirilebilir. İlk ihtimal Kanun sistematizmasının, ödeme gücü olan kişilerin, karşılıksız işlemine sebebiyet vermesini engellemekte başarılı olduğu ve bu nedenle de çoğunlukla, ancak ödeme için artık hiçbir imkanı kalmayan kişilerin bu duruma sebebiyet verdikleridir. İkinci ihtimal ise, karşılıksız işlemine ilişkin 5941 sayılı Kanun'da yer verilen yaptırımların, çek hesap sahibinin ödeme yapmasını mülga Kanun'daki kadar etkin bir şekilde sağlayamadığıdır. 5941 sayılı Kanun'da karşılıksız işlemine ilişkin yer verilen yaptırımlar dikkate alındığında, kanaatimizce, ilk ihtimal daha kabul edilebilir gözükmektedir.

⁹⁸ Öğretilerde konuya ilişkin çok sayıda farklı görüş bulunmakla birlikte, *Cooter* tarafından, mantıklı bir kişinin ihlal neticesinde elde edeceği kazanım, ihlal neticesinde kendisine uygulanacak yaptırımı aşmadıkça ihlal oluşturan eylemde bulunmayacağı; yaptırımın boyutunun ise, bu ihlalin tespiti ihtimali ile birlikte değerlendirilmesi gerektiği belirtilmektedir, (Cooter, R. D. (1991). *Economic Theories of Legal Liability*, *Journal of Economic Perspectives*, 5(3), 15). Kanaatimizce 5941 sayılı Çek Kanunu, karşılıksız çek açısından ekonomik önleyicilik esaslarına dayanan bir sistem benimsemektedir. Karşılıksız işlemi ile karşılaşan hamilin şikâyetine bağlanan yaptırımlar, ihlalin tespit edilebilirliğini orantısız olarak azami düzeye getirmekte; hamilin çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı, bunun tüzel kişi yöneticilerini de kapsar şekilde geniş yorumlanması ve

mümkün gözükmektedir. Buradan hareketle, çek hesabının açılması için başvuruda bulunan kişilerde belirli kıstasların aranmasının, Çek Kanunu'nun genel amaçları ile örtüştüğü ve çekte güvenin temini açısından olumlu katkı sunduğu anlaşılmaktadır.

İkinci olarak irdelenmesi gereken konu, bankanın araştırma yükümlülüğünün Çek Kanunu m.2/1'de yerinde bir şekilde tanımlanıp tanımlanamadığıdır. Kanaatimizce, anılan hüküm ve Gereke'de buna dair yer verilen açıklamalar genel, belirsiz ve çek hesap sahibinde aranması gereken nitelikleri somutlaştırmak açısından yetersizdir. Bu konuda Kanun sistematüğinde, çek hesabının açılması için kişinin durumunun bunu *gerektirmesinin* değil, buna *engel olmamasının* aranması yerinde olacaktır⁹⁹. Öncelikle, kişinin durumunun hesap açılmasını gerektirmesi, somut olarak ölçülebilir bir eşik olmadığı gibi, makul bir tercih de değildir. Çekte güveni sağlayacak olan, kişi durumunun bu hesabın açılmasına engel içermemesidir. Bir diğer ifadeyle, uygulanması gereken test, soyut bir kavramın peşinde giderek, kişinin durumunun çek kullanımını gerektirip gerektirmediğinin incelenmesi değil; somut verilerle, bu hesabın açılmasına engel olabilecek değişkenlerin tetkik edilmesidir. Ayrıca, kavramın genişliği ve soyutluğu dikkate alınarak, sosyal durum incelemesinin kapsamı da açık bir şekilde belirtilmelidir.

Üçüncü olarak, bazı yargı kararlarında, bankanın sorumluluğunun katı bir şekilde belirlenmesinin ve ihlal ile bankanın eylem ya da eylemsizliği arasındaki illiyet bağının tespiti için gereken incelemenin yapılmamasının yerinde olmadığı açıktır. Anılan durum, tespit edilebilen konuya ilişkin dava sayısının orantısal azlığı nedeniyle, bankacılık piyasası ve çek uygulaması açısından henüz belirgin bir etki oluşturmamaktadır. Bu durum, Çek Kanunu'nda konuya ilişkin değişiklik yapılmamış olmasının gerekçeleri

---

hamilin elindeki çekleri iade zorunluluğu ile birlikte, hamil üzerinde ekonomik sonuçları olan bir yaptırım uygulanmakta; yaptırımın sona erdirilmesi için ise, hamilin ödenmeyen bedelden ve bunun faizinden kaynaklanan zararının tazmini yeterli görülmektedir. Belirtilen yönleriyle düzenleme, caydırıcılık ve ihlalden doğan zararın tazmini için, hukuk ve ekonomi ilişkisinden yararlanmaktadır. Kanun Gereke'si bu yönde açık bir beyanda bulunmamakla birlikte, "karşılıksız çek ile mücadelenin ağır hapis cezaları ile önlenemediğinin anlaşılması nedeniyle, *suçu önleyici önlemlere yönelmesi gereği(ne)*" vurgu yapmaktadır, (5941 Sayılı Kanun, Genel Gereke).

⁹⁹ Öğreti ve yargı kararlarında yapılan incelemede, doğrudan bu hususa ilişkin bir tartışmaya erişilememiştir. Bununla birlikte, anılan öncelik değişikliğinin gerçekleştirilmesinin, Kanun'un çekte güven sağlama amacıyla örtüştüğü gibi, bankaların araştırma yükümlülüğünün somutlaştırılmasına da katkı sağlayacağı ileri sürülebilir.

arasında da gösterilebilir. Bununla birlikte, bankanın sorumluluğunun olabildiğince katı şekilde yorumlanması ve bunun, banka aleyhine geliştirilen varsayımlarla desteklenmesi, düzenlemenin amacı ile örtüşmemektedir. Kanaatimizce anılan husus, konu hakkında detaylı bilgisi bulunmayan bazı çek hamillerinde, bankanın çek hesap sahibinin kefil olduğu ya da her çekin, garantili çek vasfında bulunduğu şeklindeki yanlış anlaşılmalara yol açma ihtimali de taşımaktadır¹⁰⁰.

C. Düzenleme Önerisi

Düzenlemeye dair eleştiriler çerçevesinde, Çek Kanunu m. 2/1 açısından önerimiz, bankanın çek hesabı açılmasındaki araştırma yükümlülüğüne dair Kanun metninin şu şekilde değiştirilmesidir: “*Bankalar tarafından çek hesabı ancak, hesap açtırmak isteyen kişilerin, başvuru süreci¹⁰¹ itibarıyla, bu hesabın kullanılmasına dair mali yeterliliklerinin bulunduğu ve haklarında, ödeme alışkanlıkları açısından makul bir şüphe oluşmasına sebep olabilecek bir veri bulunmadığının tespit edilmesi durumunda açılabilir.*”

Önerimiz, bankanın araştırma yükümlülüğünü zamansal olarak sınırlamakta ve bu yükümlülüğü, hesabın açılmasından sonraya da genişleten yargı uygulamasının önüne geçmeyi amaçlamaktadır¹⁰². Başvurucunun ekonomik ve sosyal açıdan yüksek durumunun, çek hesabının açılmasını özellikle gerektirmesi ilkesinden vazgeçilmiş¹⁰³; bunun yerine, buna engel

¹⁰⁰ Konunun tartışıldığı yargı kararlarına örnek olarak bkz. İstanbul 5. Asliye Ticaret Mahkemesi, E. 2015/1100, K. 2019/186, T. 27.02.2019, (Lexpera).

¹⁰¹ Düzenleme önerisinde, *başvuru tarihine* değil de, *başvuru sürecine* atıf yapılması; görece uzun bir zaman dilimine yayılabilecek incelemede dikkate alınacak bilgi, belge ve diğer her türlü verinin, yalnızca başvuruda bulunulan tarih ile sınırlanmaması amacına dayanmaktadır.

¹⁰² Bu yönde bir yargı kararı örneği için bkz. Yargıtay 11. HD., E. 2013/4615, K. 2014/11284, T. 12.06.2014, (Lexpera).

¹⁰³ Bankanın araştırma yükümlülüğüne ilişkin yargı kararları tetkik edildiğinde, daha çok mali durum incelemesi üzerinde durulduğu; sosyal durum incelemesine ilişkin uyuşmazlıkların daha az sayıda bulunduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bunda, çeki ilişkin bedeli tahsil edemeyen davacıların iddialarını, mali durum araştırmasının yetersiz şekilde yürütülmüş olduğu savına dayandırma istekliliği ve hesap sahibinin sosyal durumunda bir sorun bulunduğuna dair yeterli veriye erişememiş olmaları etkili olmuş olabilir. Ancak bu, sosyal yeterlilik testinin kapsamının ve düzenlemenin bu hususta nasıl yorumlanması gerektiğinin irdelenmesinin, öğreti açısından önemini azaltmamaktadır. Kavramın genişliği ve soyutluğu, bu konuda araştırma yükümlülüğü bulunan bankaları, sınırları önceden öngörülemeyen bir sorumluluk ile karşı karşıya bırakma ihtimali barındırmaktadır. Kavramın öğretide tartışılması ve mümkün olursa, Kanun’da değişiklik yapılması, uygulama açısından anılan ihtimalin önüne geçilmesine katkı sunacaktır.

olabilecek verinin bulunmaması ilkesi önerilmiştir. Belirtilen yöntem, incelemeyi daha somut ve sonuçları öngörülebilir hale getirmeyi hedeflemektedir. Bankanın bu süreçte, basiretli ve özenli davranma yükümlülüğüne, TTK m. 18/1 hükmü nedeniyle, ayrıca yer verilmemiştir¹⁰⁴. 5941 sayılı Kanun'da yalnızca bankaca araştırma konusunda gerekli basiret ve özenin gösterilmesi gerekliliği belirtilmiş; bu kapsamda ulaşılan bilgilerin, çek hesabının açılması açısından etkisi açık bir şekilde ifade edilmemiştir. Önerimiz, araştırma yükümlülüğü ile çek hesabının açılması kararı arasındaki neden/sonuç ilişkisinin açık bir şekilde belirlenmesini amaçlamaktadır. Ayrıca, ekonomik durum incelemesinin, çek hesabının kullanılmasına dair mali güçle ilişkili olduğu belirtilmiş ve sosyal durum incelemesine ilişkin yükümlülük, ödeme alışkanlıkları açısından makul bir şüphe oluşmasına neden olabilecek verilerle sınırlandırılmıştır. Sosyal durum açısından benimsenen inceleme eşiği, kişinin sosyal durumuna ilişkin verilerin, ödeme alışkanlığını etkileme ihtimalleri açısından irdelenmesini gerektirmekte¹⁰⁵; bu yönde belirgin bir şüphe oluşturduğu ilk aşamada tespit edilebilecek bir veri bulunmadıkça, özel hayat ya da sosyal ilişkiler gibi konuları araştırma kapsamı dışında tutmaktadır. Mali durum açısından ise, somut olay özellikle gerektirmedikçe, kişinin istisnai düzeye ulaşan bir malvarlığı sahibi olması aranmayacak; çek hesabının işletilmesinden kaynaklanan giderleri ve kendisine benzer, ortalama bir çek hesabı kullanıcısının çek kullanım ölçeğindeki ödemeleri gerçekleştirebilecek yeterlikte olması dikkate alınacaktır. Bankanın araştırma yükümlülüğüne aykırılığının ve bu nedenle doğan zararın tespitinin, somut olay açısından yargı incelemesini gerekli kılması nedeniyle, düzenleme önerisinde yükümlülüğün ihlaline özgü bir yaptırım öngörülmemiştir¹⁰⁶.

Belirtilen önerinin konuya dair yargı kararlarında, bankanın ihmalinin bulunup bulunmadığının ve bu konudaki illiyet bağının yeterince araştırılmasına da katkı sunabileceği öngörülmektedir. Makul şüpheye yapılan vurgu, bankanın basiretli bir tacir olmakla birlikte, yürütebileceği incelemenin de sınırları bulunduğu; sorumluluklarının değerlendirilmesinde ise her bir somut olay açısından, bu sınırların aşıp aşılmadığının ayrıca irdelenmesi

---

¹⁰⁴ Düzenlemede ayrıca basiretli davranma yükümlülüğüne yer verilmesinin, Türk Ticaret Kanunu'nun ilgili hükmü açısından tekrar niteliği taşıdığı yönünde bkz. Öztan, 1997:1027; Dirikkan, 2002: 11; Özdamar, 2002: 9; Ayli, 2019: 67.

¹⁰⁵ Sosyal durum incelemesinin, ilgilinin "*ekonomik durumunu etkileyeceği düşünülen*" hususlarla sınırlı tutulması gerektiği yönünde bkz. Korkut, 2019: 72.

¹⁰⁶ Kanun'da araştırma yükümlülüğüne yer verilmesi durumunda, bunun bir yaptırımla da desteklenmesi gerektiği görüşü hakkında bkz. Dirikkan, 2002: 11-12; Özdamar, 2002: 9.

gerekliliğine işaret etmektedir. Mali yeterliliğin yalnızca çek hesabının kullanılması açısından ve çek hesabının açılması sürecinde aranması, bankaların, araştırma yükümlülüğüne ilişkin ihmal açıkça ispat edilmeden, yalnızca çek hesap sahibinin hacze konu edilebilecek malvarlığının bulunmadığı gibi gerekçelere dayalı olarak sorumlu tutulmalarının da önüne geçecektir¹⁰⁷.

SONUÇ

Çek Kanunu, çekte duyulan güvenin temini için, üç ayrı önlem dizinine yer vermektedir. Bu sayede, çek hesabının ancak ödemede bulunacağı öngörülen kişilere açılabilmesi, çek dolaşıma çıktıktan sonra kare kod vasıtasıyla düzenleyene ilişkin bilgilere erişilebilmesi ve ödenmeme durumunda, caydırıcı yaptırımların uygulanması öngörülmektedir. Bu sistemin ilk basamağı olarak kabul edilebilecek bankaların araştırma yükümlülüğünün sınırları Kanun'da açık bir şekilde belirtilmemiştir. Kanun özellikle, belirli eşğin altında kalan kişilere çek hesabı açılıp açılmayacağı ve sosyal durum araştırmasının kapsamı hakkında kesin bir yoruma imkân tanımamaktadır. Gerekçe'de yer verilen açıklamalar ise, bu yönde bilinçli bir tercihe dayandığı şüpheli olmakla birlikte, çek hesabının açılabilmesi için çok yüksek bir eşik aramaktadır. Bu eşik, hesabın ancak ilgili kişinin ekonomik ve sosyal durumunun bunu zaruri kılmaması halinde açılabilmesidir. Belirtilen yaklaşımın doğrudan uygulanması halinde, çek hesabının sadece az sayıdaki ve toplumun geneline kıyasla istisnai mali ve sosyal nitelikler taşıyan kişilere açılabileceği sonucuna ulaşılması mümkündür.

Anılan belirsizlik etkisini ilgili yargı kararlarında da göstermekte ve bankanın basiretli tacir olarak davranma yükümünün genellikle oldukça geniş ve katı bir şekilde uygulandığı tespit edilmektedir. Bazı kararlarda, somut olay açısından bankanın gerçekten de ihmalinin bulunup bulunmadığı irdelenmemekte ve olayda ihmal bulunduğu iddiası, genel varsayımlar gerekçe gösterilerek kabul edilmektedir. Bu yaklaşım neticesinde bankalardan, her evraktaki sahteliği tespit edebilmesi, araştırma yükümlülüğünü hesabın açılması sonrasında da devam ettirmesi ve hatta, resmi bir evraka dayanak teşkil eden belgelerin sahte olup olmadığını da araştırması beklenmektedir.

---

¹⁰⁷ Bu konuda bir yargı kararı örneği için bkz. Yargıtay 11. HD., E. 2014/10290, K. 2014/16860, T. 05.11.2014, (Lexpera).

Çalışmada ulaşılan sonuç, ekonomik ve sosyal durum eşiklerinin genel bir belirsizlik taşıdıklarıdır. Bu, hem bu eşiklerin kapsamı, hem de ilgiliye çek hesabı açılabilmesi için hangi düzeyde bir eşik uygulanması gerektiği ile ilgilidir. Anılan durum kendisini sosyal durum eşiği açısından çok daha belirgin bir şekilde göstermekte ve kişinin sosyal durumunu oluşturan birçok değişkenden hangilerinin kapsama dâhil edileceği sorusunu cevapsız bırakmaktadır. Ekonomik durum eşiği açısından ise, kişinin çek hesabı açmak için yeterli malvarlığına sahip olması ifadesinden anlaşılması gereken sınır, bunun karşılığı olarak kabul edilebilecek çok sayıda ihtimal nedeniyle, belirsizliğini korumaktadır.

Çalışmanın çözüm önerisi, Çek Kanunu m. 2/1’de bankanın araştırma yükümlülüğü sınırlarını daha belirgin hale getirebilecek bir değişiklik yapılmasıdır. Bu kapsamda metnin ilgili kısmının şu şekilde değiştirilmesi önerisi sunulmaktadır: *“Bankalar tarafından çek hesabı ancak, hesap açtırmak isteyen kişilerin, başvuru süreci itibarıyla, bu hesabın kullanılmasına dair mali yeterliliklerinin bulunduğu ve haklarında, ödeme alışkanlıkları açısından makul bir şüphe oluşmasına sebep olabilecek bir veri bulunmadığının tespit edilmesi durumunda açılabilir.”*

Anılan taslak çerçevesinde, bankanın sorumluluğunun zamansal sınırı ve çek hesabının açılması kararı ile arasındaki neden-sonuç ilişkisi açıkça belirtilmiş olacaktır. Ayrıca, sosyal durum araştırması, yalnızca ödeme alışkanlıkları açısından makul şüphe oluşturan haller ile sınırlanmış ve ekonomik yeterlilik değerlendirmesinin kapsamı, hesabın kullanılmasına dair mali yeterlilik taşınmasına özgülenmiştir. Bankaların araştırma yükümlülüğünün çeki duyulan güvenin temini açısından olumlu etkileri olmakla birlikte; Kanun metnindeki anılan boşluklar ve bankanın basiretli davranma yükümünün katı yorumu nedeniyle, uygulamada önemli belirsizliklere sebep olduğu vurgulanmalıdır. Kanun’da değişiklik yapılması, hem bu güvenin etkin bir şekilde sağlanmasına, hem de bankaların sınırları öngörülemez ve hatta bazen de, üst sınırı bulunmayan bir araştırma yükümlülüğü ile karşı karşıya kalmalarının önüne geçebilecektir.

KAYNAKÇA

- Albayrak, H. ve Bozdağ, A. (2018). Karşılıksızdır İşlemi Yapılmasına Sebebiyet Verme Suçunun İcra Ceza Mahkemesinde Yapılacak Olan Yargılaması Hakkında Bir İnceleme, TAAD, (33).
- Arkan, S. (2003). 3167 Sayılı Çekle Ödenmelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun'da Yapılan Değişiklikler, Batider, 22(1).
- Ayli, A. (2019). Çek Hukukunda Muhatabın Yükümlülükleri, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Bahtiyar, M. (2009). Çek Kanunu Tasarısı'nın Genel Olarak Değerlendirilmesi, Batider, 25(4).
- Başbüyük, İ. (2012). Karşılıksız Çekte Hapis Cezasının Kaldırılması Üzerine Bir Değerlendirme, Ankara Barosu Dergisi, (2).
- Başoğlu, B. (2015). Sözleşme Dışı Kusursuz Sorumluluk Hukuku ve Özellikle Tehlike Sorumluluğuna İlişkin Değerlendirmeler, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 6(2).
- Bilgili F. ve Demirkapı, E. (2018). Kıymetli Evrak Hukuku, Bursa: Dora Yayıncılık.
- Bozer, A. ve Göle, C. (2018). Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.
- Bozkurt Yaşar, S. (2020). Karekodlu Çek, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 15(195-196).
- Cooter, R. D. (1991). Economic Theories of Legal Liability, Journal of Economic Perspectives, 5(3).
- Çağırğan Tuncer, S. ve Ulusoy, Y. (2017). Yedek Akçeler, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof.Dr. Şeref Ertaş'a Armağan, 19 (özel sayı).
- Çağlar, H. (2009). 5941 Sayılı Çek Kanunu Hükümlerine Göre Ticaret Şirketi Yöneticilerinin, Temsilcilerinin ve İmza Yetkililerinin Çek Hesabı Açma ve Çek Düzenleme Yasağı, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 13(1-2).
- Çamoğlu, E. (2018). Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin Karşılıksız Çekden Doğan Cezai Sorumluluğu, Prof.Dr. Hüseyin Hatemi'ye 80. Yıl Armağanı, İstanbul: On İki Levha Yayınevi.
- Çolak, H. (2002). 3167 sayılı Kanun'un Uygulamasında Bankaların Özen Yükümlülüğü ile Karşılıksız Çek Keşide Etmek Suçunun Cezai Hüküm ve Sonuçları, Çek Hukukunun Güncel Sorunları, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.
- Çolak, H. ve Altun, U. (2007). Bir Yaptırım Türü Olarak Para Cezalarının Teori ve Uygulamadaki Analizi, TBB Dergisi, (69).

- Derczynski, W. (1970). Social Position as a Component of Social Structure, The Polish Sociological Bulletin, (21).
- Dirikkan, H. (2002). Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun ile İcra ve İflas Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı Eleştirisi, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 4(1).
- Domaniç, H. (2003). Karşılıksız Çeke Hapis Cezası Anayasaya Aykırıdır, Legal Hukuk Dergisi, (11).
- Durgut, R. (2015). Kambiyo Senetlerinde Sebepsiz Zenginleşme, İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Ersoy, A. N. (2019). 5941 Sayılı Çek Kanunu'nda Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Çeklerde "Karşılıksızdır" İşlemine Sebepiyet Verilmesinin Cezai ve İdari Yaptırımları, YBHD, 4(1).
- Goode, R. (1988). The Codification of Commercial Law, Monash University Law Review, 14(3).
- Gümüş, M. A. (2012). 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK) m. 18/II'de Yer Alan "Basiretli İş Adamı (Tacir) Davranışı" Ölçütünün İyiniyetin (TMK m. 3) Varlığının Belirlenmesindeki İşlevi, Prof.Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan, İstanbul: Legal Yayınevi.
- Hacıömeroğlu, O. A. ve Topçu, Y. (2019). Çek Defterinin Teslimi ile Kurulan Gayrinakdi Kredi Sözleşmesinin Hukuki Niteliği, TFM, 5(2).
- Helvacı, M. (2009). Çek Kanunu Tasarısı'nın Genel Olarak Değerlendirilmesi, Batider, (24)4.
- Helvacı, M. ve Aksu, R. (2017). Çek Baskı Tarihinin Muhatap Bankanın Sorumluluğuna Etkisi, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi – Hukuk Araştırmaları Dergisi, 23(2).
- İnan, N. (1981). Özel Hukukda Karşılıksız Çek Kavramı, Batider, 11(2).
- Jolls, C. ve Sunstein, C. R. ve Thaler, R. (1998). A Behavioral Approach to Law and Economics, Stanford Law Review, (50).
- Kayıhan, Ş. (2020). Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kendigelen, A. (2021). Çek Hukuku, İstanbul: On İki Levha Yayınevi.
- Kendigelen, A. ve Kırca, İ. (2020). Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul: On İki Levha Yayınevi.
- Kırca, İ. ve Şehirli Çelik, F. H. ve Manavgat, Ç. (2013). Anonim Şirketler Hukuku, C. 1. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.

- Kızır, M. (2011). Yargıtay Kararları Işığında Basiretli İşadamı Gibi Hareket Etme Yükümlülüğünün Sözleşmenin Değişen Şartlara Uyarlanmasına Etkisi, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 19(2).
- Korkut, Ö. (2019). Çekte Muhatap Bankanın Araştırma – Bildirim Yükümlülüğü ve Hukuki Sorumluluğu, Adana: Karahan Kitabevi.
- Kurt, L. M. (2014). Noterlerin Hukuki Sorumluluğu, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 28(2).
- Mann, K. (1992). Punitive Civil Sanctions: The Middleground Between Criminal and Civil Law, The Yale Law Journal, (101).
- Moroğlu, E. (2015). Anonim Ortaklıklarda Sermaye Arttırımı, İstanbul: On İki Levha Yayınevi.
- Narbay, Ş. (2009). 3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanununun 10'uncu Maddesi Hükmü Uyarınca Muhatap Bankanın Sorumlu Olduğu Miktar Hakkında Bir İnceleme, (3167 Sayılı Kanun), Terazi Hukuk Dergisi, (29).
- Narbay, Ş. (2010). 5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler ve Bunların Değerlendirilmesi, (Çek Kanunu), Terazi Hukuk Dergisi, (43).
- Özcan, G. (2019). Bankacılık İş ve İşlemlerinde Kişisel Verilerin Korunması, İstanbul: Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Özdamar, M. (2002). Çek Kanununda Yapılan Değişiklik Üzerine Bir Değerlendirme, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 6(2).
- Özsoy, A. (2020), Muhatabın Çek Kanunu'na Dayalı Hukuki Sorumluluğu, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi.
- Öztaş, F. (1997). Kıymetli Evrak Hukuku. Ankara: Turhan Yayınevi.
- Öztaş, F. (2018), Kıymetli Evrak Hukuku. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Poroy, R. ve Tekinalp, Ü. (2010). Kıymetli Evrak Hukuku Esasları. İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Poroy, R. ve Tekinalp, Ü. (2018). Kıymetli Evrak Hukuku Esasları. İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Pulaşlı, H. (2018). Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Pulaşlı, H. (2020). Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Reisoğlu, S. (2003). Son Yasal Değişiklikler Açısından Çek, Bankacılar Dergisi, (44).
- Reisoğlu, S. (2011). Yeni Çek Kanunu ve Başlıca Uygulama Sorunları, Bankacılar Dergisi, (76).

- Ruback, R. B. ve Bergstrom, M. H. (2006). Economic Sanctions in Criminal Justice – Purposes, Effects and Implications, *Criminal Justice and Behavior*, 33(2).
- Topçuoğlu, M. (2010). Yeni Çek Kanunu'na Göre Tüzel Kişileri Temsilen Çek Düzenlenmesi ve Sonuçları, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14(2).
- Türk, H. S. (2002). Sunuş Konuşmaları, Çek Hukukunun Güncel Sorunları. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası
- Ülgen, H. ve Helvacı, M. ve Kaya, A. ve Nomer Ertan, F. (2021). Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Yıldırım, A. H. (2017). Türk Hukuku'nda Vadeli Çek (İleri Tarihli Çek) ve Bunun Doğurduğu Sonuçlara İlişkin Bazı Tespitler, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 21(4).
- Yıldız, Ş. (2010). 5941 Sayılı (Yeni) Çek Kanunu'nun Çek Hukukuna Etkileri, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (18).
- Yördem, Y. (2018). 6728 Sayılı Kanunla Çek Kanununda Yapılan Değişiklikler ve Karşılıksız Çek Sorunsalı, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, (33).

